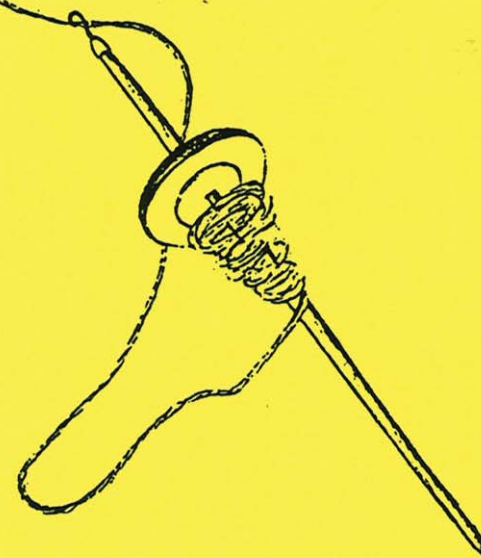

Kvinesdal Historielag

nr. 1

7. årgang

1992

INNHold:

- Årsmelding for Kvinesdal Historielag 1991	1
- Aktiviteter i Kvinesdal Historielag 1991	2
- Medlemmer i Kvinesdal Historielag 1991	4
- Barnevandring på Agder	7
av Martha Eftestøl og Toril Edwardsen	
- Sommerstevne i Kvinesdal	21
av Tale Christiansen	
- Rovdyr og rovfuglar i stadnamn	28
av Anne-Berit Erfjord	
- Den hollandske Arv	35
av Anstein Dyrli Lohndal	
- Harald Øysæd's realskolekurs på Feda 1942-43	44
av Lars Aase	
- Andreas J. Båstøl, Kvindølen som ble fabrikk-eier og...	47
av Beint Bentsen og Lars Aase	
- Med Feda som utgangspunkt og hele verden som arbeidsfelt	54
av Sverre Jakobsen	
- Politiske partier i Kvinesdal, Fjotland og Feda	61
ved Harald Aamodt	
- "Brændeviin gjør mænd til skrøbelige oldinge...."	63
- Fra Lister Tingbok	67
ved Arentz Håland	
- Turer og arrangementer 1992	69
- Bygdebok for Feda, bind II Kulturhistorie	70

ÅRSMELDING FOR
KVINESDAL HISTORIELAG 1991

Styret for 1991 har bestått av:

Leder:	Kenneth Treland,
Nestleder:	Svein Bøgwald,
Sekretær:	Arne Tobiasen,
Kasserer:	Anne-Berit Erfjord.
Styremedlemmer:	Olav Berg Biktjørn, Karen Sindland og Berit Jortveit.
Varamedlemmer:	Olav Netland og Ingeborg Haugom.
Redaksjonsnemnd:	Alf Jerstad, Arne Tobiasen og Harald Aamodt.
Revisor:	Sigvald Rob

Laget har nå 261 medlemmer, det er 56 flere enn fra forrige år. Det er avholdt 13 styremøter. Karen Sindland, Anne-Berit Erfjord og Kenneth Treland var utsendinger til årsmøtet på Gran.

Laget har arrangert mange turer i 1991, noen med svært god deltagelse og andre med noe mindre, som skyldes dårlig vær. Totalt har det vært med ca. 600 deltakere på de forskjellige arrangement som Historielaget har vært arrangør av. Vi legger også i år opp til en tur pr. mnd. (Se oversikt bak i årskriftet). De største arrangementet for 1991 var sommerturen for Agder Historielag, Olsok arrangementet på gamle Mygland gard og kulturkvelden i Kulturhuset.

Andre aktiviteter laget arbeider med er okkupasjonshistorien, stedsnavninnsamlingen, nyutgivelse av Ludvig Daaes Krøniker og opprettelse av bygningsvernpris i samarbeid med Kvinesdal Sparebank og Hovudutvalget for kultur.

Fløyen på Feda er også blitt restaurert i 1991.

Laget er inne i en produktiv og aktiv periode, noe som vi håper fortsetter. Jeg vil rette en takk til alle i styret for alt godt samarbeid og for alt arbeid de nedlegger i laget.

Røfstad, januar 1992

Kenneth Treland
- leder -

AKTIVITETER I KVINESDAL HISTORIELAG I 1991.

22. februar Årsmøte på Pensjonistsentert. 50-60 fremmøtte. Hovedinnslag Anstein Lohndal om hekseprosesser, spesielt om Barbro i Poddeloftet.
3. mars Planlagt skitur, først utsatt, så avlyst p.g.a. vær og føre.
17. april 3 av styret deltok på årsmøte i Agder Historielag i Kristiansand.
9. mai Tur til Poddeloftet i Herad. Ca. 100 var med. Flott tur i bra vær.
2. juni Tur til Nekland og Gløvre. Mange møtte fram, men regnet kom og bare 5 tok turen.
- 7.-9. juni 4 fra styret på landsmøtet på Gran, Hadeland.
- 26.-30. juni Stand på Utvandrerfestivalen om okkupasjonsprosjektet.
28. juli Olsokarrangement på Mygland med gudstjeneste og grøt. Ca. 100 var med.
24. august Vi arrangerte sommertur for Agder Historielag. Stort program m. gudstjeneste, omvisning i

Kvinesdal kirke, Utsikten m. Tjodolf og Marcellius Førlands hus, busstur til Rørvik og båt til Feda, omvisning i Feda kirke og strandsted. Ca. 100.

22. september Tur Frøylandsveten. Regn og skodde, 7 personer gikk.
29. september Deltok på trimopplegget i Hamreheia i samarbeid med andre lag.
31. oktober Kulturkveld på Kulturhuset med Gunstein Draugedalen m.flere.
11. desember Adventmøte sammen med Kvinesdal Husmorlag. Kåseri om barnevandringene og grøt. 45 var med.

MEDLEMMER I KVINESDAL HISTORIELAG 1991

Adolfson, Thale, Kvinesdal
 Amble, Oddvar, Nodeland
 Andersen, Amy, Kvinesdal
 Backer Midtbøe, Finn, Flekkefjord
 Berg, Astri Tønnessen, Ås
 Berge, Jan, Fedå
 Berghom, Arnfinn, Kvinesdal
 Berghom, Thora, Kvinesdal
 Berghom, Torbjørn, Kvinesdal
 Biktjørn, Olav Berg, Kvinesdal
 Birkeland, Tor, Kristiansand
 Bjørneli, Arnt Ivar, Fedå
 Bjørneli, Ingrid, Fedå
 Bondal, Tov Arne, Kvinesdal
 Breimoen, Arnt, Kvinesdal
 Brulid, Aud, Kvinesdal
 Bøgwald, Ester, Fedå
 Bøgwald, Svein, Kvinesdal
 Dalane Folkemuseum, Egersund
 Dugan, Inger Fjeld, Kvinesdal
 Dunsæd, Torbjørn, Kvinesdal
 Dybing, Leif, Flekkefjord
 Eftestøl, Guttorm A, Fjotland
 Eftestøl, Sverre, Kvinesdal
 Egeland, Alv, Nesoddtangen,
 Egeland, Amanda, Kvinesdal
 Egeland, Helge, Vesterøy
 Egeland, Johan, Kvinesdal
 Egeland, Kirsten Knutsen, Kvinesdal
 Egeland, Kåre, Fedå
 Egeland, Lars Emanuel, Kvinesdal
 Egeland, Martin, Kvinesdal
 Egeland, Olav S, Kvinesdal
 Egeland, Simon Johan, Kvinesdal
 Egeland, Steinar, Kvinesdal
 Egeland, Wenche, Kvinesdal
 Egenes, Otto, Kvinesdal
 Egenes, Sonja, Kristiansand
 Eliene, Snøfrid, Stavanger
 Eiesland, Einar, Fjotland
 Eiesland, Gunnulf T, Fjotland
 Eiesland, Jakob B, Fjotland
 Eiesland, Nils B, Kvinesdal
 Eiesland, Tor Sigbjørn, Fjotland
 Eilertsen, Alf, Kvinesdal
 Erfjord, Anne-Berit, Kvinesdal
 Erfjord, Ingvald, Kvinesdal
 Eriksen, Asbjørn, Torød
 Espeland, Asbjørn, Kvinesdal
 Espeland, Ruth, Kvinesdal
 Evelid, Dag T, Fedå
 Faret, Alf, Kvinesdal
 Fedå Skole, Fedå
 Festøy, Mildrid, Fedå
 Fjeld, Asbjørn, Sola
 Fundal, Jan Magne, Fedå
 Forland, Gustav, Kvinesdal
 Forland, Jakob, Lyngdal

Gautestad, Bernt, Evje
 Gilbertsen, Magnhild Hompland, U.S.A.
 Gjemlestad Skole, Kvinesdal
 Gjøvik, Knut, Fedå
 Glendrange, Kjell, Kvinesdal
 Glendrange, Øyvind, Lillehammer
 Gotheim, Signe, Kvinesdal
 Granlund, Olav, Fedå
 Gullestad, Timmy, Stavanger
 Guse, Aud, Kvinesdal
 Gusevik, Arnfinn, Gausel
 Gusevik, Oskar, Stavanger
 Gyland, Kåre, Kvinesdal
 Gysland, Alf, Høgebostad
 Hamre, Johannes, Kvinesdal
 Hansen, Karen, Fedå
 Hansen, Svein, Fedå
 Hansen, Tønnes E, Lillesand
 Hansen, Åse Moi, Fedå
 Hanssen, Reidar J, Kristiansand
 Hauan, Torbjørn, Kvinesdal
 Haugland, Bjørg, Oslo
 Haugland, Gustav, Kvinesdal
 Haugland, Tonny G, Kvinesdal
 Haugland, Toralf, Kvinesdal
 Haukhom, Ingeborg, Flekkefjord
 Helle, Andreas, Fjotland
 Hersvik, Jofrid, Kvinesdal
 Hidreskog, Gunnar, Kvinesdal
 Hobbesland, Svein, Flekkefjord
 Holmen, Aagot, Kvinesdal
 Homme, Anne Turid, Oslo
 Homme, Asbjørg, Kvinesdal
 Høyland, Elias, Kvinesdal
 Høyland, Olav, Voss
 Håland, Arentz, Kvinesdal
 Haaland, Kåre, Kvinesdal
 Ingebretsen, Liv Berit, Fedå
 Jakobsen, Dan, Kvinesdal
 Jerdal, Karep, Kvinesdal
 Jerpseth, Liv, Oslo
 Jerstad, Alf, Fedå
 Jerstad, Tor, Kvinesdal
 Johansen, Laila, Kvinesdal
 Johnsen, Einar, Stavanger
 Johnsen, Hjordis, Kvinesdal
 Johnsen, Stig Åknes, Morvik
 Jortveit, Berit, Kvinesdal
 Kjermo, Bjørn Ingemann, Sola
 Kleveland, Olav Arne, Evje
 Kloster, Hans, Kvinesdal
 Kloster, Harald, Kvinesdal
 Kloster, Per, Raufoss
 Kloster, Sverre, Oslo
 Knaben, Edith, Fjotland
 Knibestøl, Øyvin Artur, Kvinesdal
 Kristoffersen, Arvid, Kvinesdal
 Kristoffersen, Gunn K, Kvinesdal

Kvam, Ragnar, Danmark
 Kvinesdal Bibliotek
 Kvinlaug, Ivar, Fjotland
 Kvinlaug, Stanley, Kvinesdal
 Kvåle, Torgny, Sira
 Larsen, Anders Mathias, Fedå
 Larsen, Lars Aase, Kvinesdal
 Larsen, Torhild, Fedå
 Larsson-Fedde, Torbjørn, Farsund
 Lauen, Gudbjørg, Høgebostad
 Lervik, Svanhild, Kvinesdal
 Lien, Sigrid, Høgebostad
 Liknes Barneskole, Kvinesdal
 Lindefjell, Ingrid, Kvinesdal
 Lindeland, Arve, Flekkefjord
 Lindeland, Mona, Fedå
 Lohndal, Anstein Dyrli, Stord
 Lohne, Anne Kåtrine, Fedå
 Londal, Signa, Kvinesdal
 Lorentzen, Sara, Kvinesdal
 Løvdal, Helge Olav, Kvinesdal
 Mathisen, Samuel, Kristiansand
 Meland, Bjarne, Fedå
 Mjaaland, Sigmund, Kvinesdal
 Mjaaland, Siri Moi, Kvinesdal
 Moen, Lars, Fjotland
 Moi, Andreas E, Kvinesdal
 Moi, Inger-Synnøve, Kvinesdal
 Moi, Randi, Kvinesdal
 Mygland, Anna Oddbjørg, Fjotland
 Mygland, Jenny, Kvinesdal
 Mygland, Lars, Kristiansand
 Mygland, Mildrid og Sigurd, Blommenholm
 Mygland, Olav, Kristiansand
 Mygland, Tor, Kvinesdal
 Narvestad, Helga, Kvinesdal
 Netland, Olav, Kvinesdal
 Nielsen Aamodt, Helga, Grimstad
 Nilsen, Alfred, Kvinesdal
 Norsk Rikskringkasting, Oslo
 Nygaard, Anne Erfjord, Bergen
 Næset, Wenche Moi, Fedå
 Næset, Torbjørn, Kvinesdal
 Olimstad, Ingvar, Sand
 Olimstad, Jakob, Kviteseid
 Olsen, Lars, Kvinesdal
 Olsen, Raymond, Kvinesdal
 Olsen, Stanley, Kvinesdal
 Omdal, Arvid, Kvinesdal
 Omland, Arnold, Kvinesdal
 Omland, Arthur, Fedå
 Omland, Atle, Bergen
 Omland, Oddvar, Fedå
 Opdahl, Ingeborg, Søgne
 Peterson, Phyllis, USA
 Pettersen, Egil M, Vågsbygd
 Rafoss, Maria, Kvinesdal
 Rafoss, Thora, Kvinesdal
 Rafoss, Tor Audun, Kvinesdal
 Reiersdal, Olav, Kvinesdal

Reiersen, Aud Sonja, Kvinesdal
 Reiersen, Karsten, Kvinesdal
 Reiersen, Randi, Kvinesdal
 Reiersen, Tordis Verås, Kvinesdal
 Risnes, Alv, Kvinesdal
 Risnes, Birger, Bø i Telemark
 Risnes, Sigbjørn, Kvinesdal
 Ro, Astrid, Kvinesdal
 Rob, Jan, Kvinesdal
 Rob, Sigvald, Kvinesdal
 Ryen, Gabriel, Kvinesdal
 Rødland, Samuel, Asker
 Røed, Anne Marie, Fitjar
 Røynestad, Ole Jonny, Fedå
 Røyseland, Anders, Kvinesdal
 Røyseland, Jostein, Kvinesdal,
 Sachs, Brigitte, Oslo
 Sagen, Inga, Kvinesdal
 Sand-Bakken, Knut, Flekkefjord
 Sandvand, Kåre, Kvinesdal
 Sandvand, Odny, Kvinesdal
 Sandvold, Tale Moi, Egersund
 Seland, Per, Oslo
 Sigersvold, Dagny, Kvinesdal
 Sigersvold, Ståle, Sortland
 Sindland, Karen, Kvinesdal
 Sindland, Ånen, Høgebostad
 Sinnes, Kjell Magne, Kvinesdal
 Sira, Kolbjørn, Sira
 Sirdal Historielag, Sirdal
 Skjekkeland, Martin, Kvinesdal
 Skjævesland, Thorleif, Risør
 Skranefjell, Tobias, Lillesand
 Solberg, Signe, Kvinesdal
 Solås, Randi, Kvinesdal
 Stangborli, Hans Olav, Kvinesdal
 Staddeland, Lars, Kvinesdal
 Strøm, Åse Lill, Kvinesdal
 Stuestøl, Magda, Lyngdal
 Svindland, Aril, Fedå
 Svindland, Kjell, Fedå
 Svindland, Kåre, Kvinesdal
 Svindland, Petter Bøgwald, Fedå
 Svindland, Sigurd, Flekkefjord
 Syvertsen, Andy, Kvinesdal
 Sørland, Jakob, Kvinesdal
 Thomsen, Einar, Fedå
 Tjørnholm, Ingvald, Kvinesdal
 Tjørnholm, Tor, Kvinesdal
 Tobiasen, Arne, Fedå
 Tomstad, Marit, Flekkefjord
 Torkildsen, Borghild, Flekkefjord
 Torkildsen, Gunnar, Flekkefjord
 Torkildsen, Ole Z, Flekkefjord
 Trøland, Kenneth, Kvinesdal
 Trøland, Helge, Tananger
 Trølandshei, Martin, Vågsbygd
 Tveit, Hallgeir, Kvinesdal
 Tynning, Bjørg, Eidanger
 Tønnessen, Elisabeth, Kristiansand

Tønnessen, Gerd, Kvinesdal
 Tønnessen, Grethe, Fedå
 Tønnessen, Hans Olav, Lyngdal
 Tønnessen, Kirsten, Fedå
 Unhammer, Edil, Kvinesdal
 Unhammer, Ingvald, Kvinesdal
 Unhammer, Kåre, Kvinesdal
 Verås, Oddvar, Oslo
 Veraas, Tor Kjell, Kvinesdal
 Veraas, Øyvind, Kristiansand
 Vesterdalen Skole, Kvinesdal
 Voilestøl, Ingeborg, Fjotland
 Worel, Janet V, USA

Øksendal, Torbjørn, Våler i Solor
 Øydne, Anna Elisabeth, Kvinesdal
 Øydne, Olav, Hågebostad
 Aagedal, Anne Mary, Kvinesdal
 Aamodt, Alf Inge, Kvinesdal
 Aamodt, Christine, Kvinesdal
 Aamodt, Harald, Kvinesdal
 Aamodt, Sara Grethe, Oslo
 Aarli, Gullborg, Fjøsanger
 Årli, Ragna, Kvinesdal
 Aase, Inger Bøgwald, Stavanger
 Aase, Lars, Kristiansand

Tilsammen 261 medlemmer

BARNEVANDRING PÅ AGDER.

av Martha Eftestøl og Toril Edvardsen.

På 1800-tallet var det vanlig at store flokker av barn drø fra de midtre og indre bygder i Vest-Agder til "Austlandet" for å gjete og gjøre annet arbeid. Det var tilløp til slike barnevandringer også andre steder i Norge, men ingen steder fikk det slikt omfang som i Agder. Den historieinteresserte vil straks spørre "Hvorfor?", og for en som er oppvokst og/eller bosatt i Kvinesdal blir det spesielt interessant å vite hvordan det var her.

Disse spørsmålene vil vi forsøke å besvare i denne artikkelen, men la oss først se nærmere på hva som egentlig skjedde.

Elias Bergstøl, født i 1885, ble i 1981 kalt "den siste barnevandreren". Han gjette i 1907. Vanskeligere er det å finne ut når barnevandringene begynte. Imidlertid må vi regne med at de hadde sammenheng med de voksnes arbeidsvandring, og om disse har vi litt flere opplysninger.

Den første opplysning vi kan finne om arbeidsvandring er fra 1735. Amtmann Resen i Lister og Mandal amt skriver da "at de sig ikke alle her kan ernære, men maa begive sig.... øster paa landet for at tjene." I 1795 skriver amtmann Holm at "en del mannspersoner" vestfra drar hver sommer til Arendal og gjør gårdsarbeide "for de der boende sjøfolk som ikke befatter seg med slikt." Vi vet at det var akkurat på denne tida at skipsfarten ble viktig i Aust-Agder, og at utvandringen

til Nederland opphørte. Det er derfor rimelig å anta at arbeidsvandringene kom i gang på denne tida.

Hvor lang tid det tok før også barna begynte å vandre, vet vi ikke, men barnevandringene har muntiig tradisjon fra 1830. Vandringer både for voksne og barn har nok økt i takt med befolkningen og dermed også i takt med fattigdommen. Barna har nok kommet med etter hvert som økonomien ble vanskeligere.

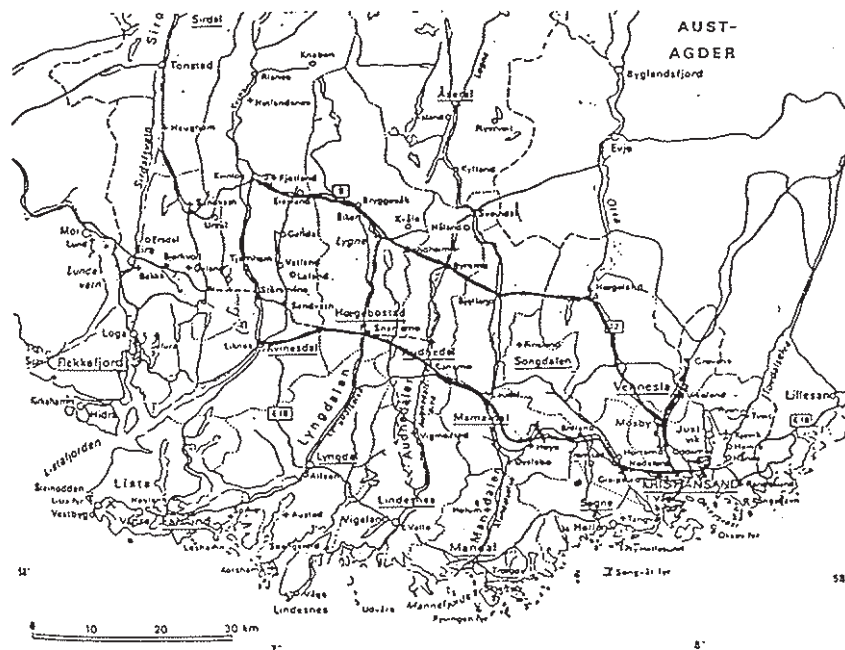
Gabriel Øidne sier at disse barna var fattigfolks barn, og at det var nøden som drev dem. Dette er nok sant, men motivet kunne også være å tjene litt ekstra, eller komme ut og lære, og da kunne også barn fra mer jevne kår bli med.

Barnevandrerne kunne være helt ned til 7 år, men de fleste var fra 10-12 år og oppover til konfirmasjonsalderen. De var for det meste gutter, og grunnen til dette var tradisjon og kjønnsroller. Det var de mannlige familiemedlemmer som skulle ut og tjene penger.

I hovedsak kom de fra de samme bygder som de voksne arbeidsvandrere, og de dro stort sett til de samme bygder som dem.

Gabriel Øidne skriver: - "Strømmen syntes å begynne i Kvinesdal og Fjotland og økte etter hvert som "austlandsfarerne" fra Lyngdalen, Audnedalen og Mandalen sluttet seg til".

I de aller fleste tilfellene gikk de til fots. De gikk de gamle gang- og rideveiene, det vil si heiene på tvers. I hovedsak gikk veien der hvor Sørlandsbanen går i dag, men det fantes også en indre vei. (Se kart)

Det vanlege var at de dro i flokker med de aldste som veivisere, men det fortelles også om barn som dro alene, selv om det var første gang og selv om de kanskje bare var 7 år.

De hadde bestemte "knutepunkt" hvor flokkene møttes, f.eks. Kongsmo. Dette tyder på at de dro avsted på bestemte dager. De overnattet i løer, bare sjelden fikk de komme i hus.

Da rutebåtene begynte å gå langs kysten, ble det vanlig å følge dalførene til kysten og så ta rutebåten til Kristiansand. Derfra bar det videre til fots.

I noen tilfeller kunne voksne arbeidsvandrere gjøre avtaler for gjeterne, men etter hvert som behovet økte, ble det sendt ut egne agenter. Disse dro rundt i bygdene vestpå tidlig på året, fra gård til gård. Det fortelles at barna sprang og gjemte seg når de kom, men det hjalp ikke. Det var foreldrene som gjorde avtale med agenten.

Barnevandrerne var først og fremst gjetere, men de kunne også brukes til f.eks. vedhogging og vannbæring, evt. etter at gjetingen var slutt for dagen. I noen tilfeller gjette de bare når det var dårlig vær. På godværsdager overtok gårdens egne barn gjetingen, mens "Vestlandsbarna" ble satt til tyngre arbeid på gården.

Vanlig betaling for en gjeter var fra 20 til 40-50 kroner pluss kost og losji, eller de kunne få nye klær, f.eks. til konfirmasjonen. Det var vanlig at gjeterne ble konfirmert i den bygda de tjente.

De 40 kronene kom godt med for de fleste. Det kunne være nok til å betale plassleia for ett år. I 1879 kostet 1/4 tønne rugmel kr. 3,40. Det vil si at de kunne kjøpe 3 hele tønner for gjeterlønna, og det var et bra tilskudd for en fattig familie. En eller flere munner mindre å mette i sommerhalvåret hadde også mye å si for økonomien.

HVORDAN HADDE BARNEVANDRERNE DET?

Selv har de både gode og vonde minner. Historikeren Gabriel Øidne legger vekt på de mørke sidene, mens andre mener at gjeterne fikk god behandling.

Barnevandrerne dro avsted tidlig i april. De gikk ofte barbeint i snøslapset. De vendte tilbake i november, og da hendte det at de ble overrasket av snøstorm på heia. De hadde altså en strabasøs tur, men slik var det for den som ville over heia i de dager.

Det er mange som forteller om dårlige klær og lite mat i tjenesten, men vi må ta i betraktning at dette var vanlig til hverdags hos store deler av befolkningen. Regntøy var ikke oppfunnet, heller ikke gummistøvler, og da var det kanskje mest praktisk å gå barbeint. Men vi hører også om barn som gikk barbeint i nysnø eller på frossen mark. Vi hører også om gjetere som fikk mye dårligere mat enn arbeidsgiveren egentlig hadde råd til.

Lokk av gjeterline.
Fjotland Bygdemuseum.

"FOR EN STRAFF AT JÆDE"

Gjeterne har også fortalt om meget hardt arbeid, f.eks. fra 4 om morgenen til 10 om kvelden. Arbeidsdagen var gjerne så lang for andre også, men 5-6 timers søvn er jo lite for barn. En vet også om tilfeller av meget grov utnyttelse, for eksempel barn som måtte gjete om natta og arbeide om dagen, og som fikk sove bare når dyra la seg ned for å tygge drøv.

En kan også tenke seg den frykt mange måtte føle i gjeterskogen, når de visste at det fantes både bjørn og ulv, og når de trodde at det fantes troll, hulder og allslags skrømt. Da måtte det være særlig ille å gjete om natta. I tillegg kom det tunge ansvaret for dyra, særlig for de minste og mest uerfarne. Dette ble bedre etter hvert som de lærte hvordan de skulle ta det.

Det de fleste oppgav som den største påkjenningen, var hjemlengselen. Det finnes beretninger om tårevåte avskjeder fra foreldre, barn som rømte fra gjeter tjenesten og ble jaget tilbake med ris, barn som sprang så fort på hjemveien at de fikk en helseknekk for livet.

Arbeidsgiverne var forskjellige, og behandlingen av barna kunne variere fra den groveste utnyttelse til tilfeller der gjeteren ble tatt opp som sønn i huset og arvet gård og grunn. Det er ikke usannsynlig at noen fikk det bedre enn hjemme. De kom tross alt fra et fattig distrikt til et mer velstående.

Alt i alt kan en nok si at gjeterlivet var hardt, men livet var hardt for de fleste for 100-200 år siden. Det som var spesielt, var at det var så mange barn som måtte reise så langt hjemmefra.

ÅRSAKEN TIL BARNEVANDRINGENE.

Fra gammelt av, da bjørn og ulv var en konstant fare, måtte en gjete støtt. Kubremsen, et fryktelig insekt, var også plagsom for dyra. Det fantes ikke gjerder. Gjeterne måtte passe på at dyra ikke gikk på andre beiteområder, i åker og eng - eller blande seg med andre dyreflokker. Gjeting var vanlig nesten over hele landet. Men barnevandringene var, som nevnt, spesielt for Agder.

For å forklare denne vandringen, er det naturlig å ta utgangspunkt i den overbefolkning og nød som hersket vest på Agder.

Da utvandring til Holland ebbet ut, tok folketallet i Vest-Agder til å stige kraftig. I årene 1800 til 1865 økte befolkningen i Kvinesdal fra 1500 til 3000. Et resultat av denne befolkningstilveksten var at gårdene ble stykket opp i stadig mindre biter. I "Amtmannsberetningen" for 1841 kan en lese om "Landeieendommenes altfor store Udstrykning." I Kvinesdal fikk vi en fordobling i antall bruk fra 1795 til 1860. Nydyrkingen sto slett ikke i forhold til bruksøkningen. Tall fra Audnedal kan illustrere dette: - fra 1810 til 1875 var det 20% økning av arealet, og 50% økning av antall bruk.

Men bruksdelingen var likevel ikke nok til å gi jord til alle. Det vokste fram en stor skare jordløse: - husmenn og strandsittere.

Resultatet av denne utviklingen ble "skrikende fattigdom." I de midtre og indre bygdene var forholdene verst. Jordbruk var her praktisk talt eneste næringsvei. Forholdene i Aust-Agder var bedre. Gårdene var større, og det var mer velstand. Sjøfart, skipsbygging og lostjeneste var viktige næringer som gav arbeid til mange. På "Austlandet" hadde mange foreldre råd til å la sine egne barn slippe

å gjete, og leie "vestlandsbarn" i stedet. Her var dessuten lønna mye bedre enn på "Vestlandet".

At fattigdommen i området var stor, har vi flere utsagn om. Soknepresten i Kvinesdal, Saxe, skrev i 1840 at de fleste "i mer eller mindre Grad manglet Livets første Nødtørft: Brødet." Begynnelsen på 60-årene var rene sultår. Stiftsamtmann Vogt skrev i 1862 at "befolkningens uundværligste behov kun med nød kan bestrides," - og at fantene har forlatt området.

Et annet "bevis" på det akutte behov for arbeid og fortjeneste er de tre årvisse reisene bøndene (særlig i Austerdalen) hadde: - Til Austlandet på barkfletting, til Lista for å treske og til Flekkefjord for å bære møkk.

Noen tall fra statsarkivet i Kristiansand kan illustrere fattigdommen. I 1868 og i 1871 måtte 40-50 familieforsørgere gå på fattigkommissjonen. Det de søkte om, var rene livsfornödenheter, rugmel og poteter.

Går vi hundre år tilbake i tiden var holdninger og mentalitet annerledes enn i dag. Familiebruket var typisk for 1800-tallet, og barnarbeid var en selvfølge. Når det gjaldt gjeting, ser det ut som 7 år har vært en grense. "Det var en vanlig regel i bygdene her at straks borna hadde fylt 7 år, laut dei av og gjeta." (Øidne) I jordbruksamfunnet var arbeidet hovedinnholdet i oppdragelsen. Skolen var mindre viktig. Eilert Sundt understreker sosialiseringssfunksjonen til barnevandringene. Han mente at gjetervandringene var en viktig og god del av oppdragelsen. Oppdragelse borte fra hjemmet ble ikke regnet som skadelig. Det var eksempler på at barna ba om å få reise. Og barn som bare hadde vært hjemme opplevde seg som mindreverdige.

At barna skulle herdes som små var et inngrodd tankemønster. Bygdeboka i Kvinesdal forteller at det flere steder var vanlig å dyppe spebarn ned i kaldt vann - "hersla" - klarte de ikke den, døde de. I 1878 døde 31 barn i alderen 0-14 år. I kirkeboka har sokneprest Irgens skrevet en merknad: "Taalte ikke den almindelige Vandprøve." Kanskje samtiden vurderte frost og slit hos kjuringen annerledes enn vi gjør.

Cæcilie Stang legger stor vekt på tradisjon for å forklare vandringene. Når ressursene ble for knappe, ble tradisjonelle løsninger valgt. Barnevandringene er en av dem. "Når barna dro austover om våren, visste de at samme veien hadde far og kanskje bestefar gått, og intet var for dem mer naturlig enn at også de måtte i vei." (Øidne) Interessant er det å se at for Kvinesdals vedkommende ser ut til å være et mønster i barnevandringene: - Først gjette barna hjemme, så i nabobygda, siden på Austlandet. Som 16-åringer dro de på barkefletting, og et par år senere til Amerika. (Stang) Dette var veien som var staket ut for kvinⁿ-len, og mange fulgte den.

Gjeterjenta vyster lida og strikker mens hun passer dyrefluktken. Tegning i Norsk Folkeblad 1866.

FØLGER AV BARNEVANDRINGENE.

En kan så spørre seg hvilke følger vandringene fikk for barna. Barna lærte mye som de senere i livet fikk bruk for. De lærte om dyr og natur, og ikke minst lærte de å ha plikter og ta ansvar. Det er rimelig å tro at de sterke kunne bli herdet av livet i friluft.

Karaktertrekk som selvstendighet og uavhengighet ble vurdert som viktig på 1800-tallet. (O. Hodne) Ja, - barna fikk lære å stå på egne bein, og de ble tidlig voksne. Gjeterbarna fikk gode skussmål fra Aust-Agder bygdene. De var flinke, pålitelige og ble fort veslevoksne. Eilert Sundt skriver om barna at "de får meget tidlig interesse for at samle og spare og kunne tale om økonomiske affærer som voksne." Selv om barnevandringene hadde mange positive elementer i seg, har nok virkningene vært negative for mange. De fysiske påkjenningene var store: frost og til tider lite mat. Johan A. Kraft var distriktslege i Lister fogderi fra 1834 til 1892. Han reiste mye i legedistriktet, og blir i Flekkefjordsboka omtalt som "barnevennen." Det skulle være all grunn til å sette lit til hans utsagn. I 1879 skrev han: "Det er min Anskuelse at Gjætningen i enhver Henseende ligesaa meget som noget Fabrikarbeide kan bidrage til Helbredens Ødelæggelse og at den derfor ligesaavel som Fabrikarbeidet bør være underkastet Lovens Kontrol". - Mange av disse barna fikk vel en knekk for livet i gjeterskogen.

I følge kildene var heimlengten det verste for kjuringen. Lærer Samuel Egeland skrev at de tre åra han var ute og gjette var de verste åra i hans barndom.

Det er klart at gjetertjenesten gikk ut over skolegangen til barna. I et brev til kirkedepartementet om Kvinesdals skolevesen skriver sokneprest Brochmann i 1845:

"Om sommeren indtræde imidlertid endnu større Hindringer for skolen, da alle Børn fra 11-12 års Alderen maa ud for at gjete. Her findes nemlig ingen Hegn for Markene og Foreldrene have ikke Leilighet til at holde børnene hjemme, disse maa ud på Gjetertjeneste, ofte til Fremmede Sogne, og erholde de foruden Føden, 3-4 Speciedaler for Sommeren."

At skolefraværet var stort, vitner bygdebøkene om. På Statsarkivet i Kristiansand kan en se at i 1878 f.eks., var fraværet på 30, 1% i Liknes krets. Og 7 elever "udeblev totalt" det året. Årsakene til fraværet var nok mange, - men som vi har dokumentert, var gjeting en av dem.

De økonomiske følgene for heimbygda var store. Mange av gjeterne tok del i forsørginga av familien. I 1880-åra kunne barkefletterne som vandret til "Austlandet" tjene opptil 100 kr. på tre måneder. Kjuringen hadde opptil 40 kr. Stang skriver: "Det er rimelig å tro at uten disse arbeidsvandringene ville flere ha havnet på fattigkassa, og bygdas økonomi ville blitt enda vanskeligere."

Det finst endel tradisjonsstoff fra gjeterlivet. Leser en T. Bergstøl ser en at disse kjuringene levde i et rikt miljø av rim, slåtter og gjetervers. Bukkehorn ble og brukt. Når barna passerte Kvestad på vei østover ropte de til folkene på gården: "Heia - haa - ko - mang æ klokkaa naa?" (Tyra Aagedal)

Folketradisjonsmateriale kan være en god historisk kilde. I Cappelen's historieverk står det at gjetervers fra Sørlandet ofte var melankolske, og at det lå realiteter bak dem.

Gje det va kvelden,
og eg sat med elden,
og alle skeien va borte
så nær som mi,
så fekk eg grauten aleine.

Det er rimelig å tro at det må ha vært en spredning av denne kulturen gjennom barnevandrerne.

For å overleve på de små brukene måtte en skaffe seg ekstrainntekter ved arbeidsvandring. Denne holdningen til vandring som sikkerhetsventil, hindret utvikling i bygda. De innenlandske vandringene førte lite nytt inn i samfunnslivet. I så måte var også barnevandringene med på å opprettholde og konservere samfunnsstrukturen.

(Stang)

Øvrighetspersoner som så gjeterne situasjon på nært hold, uttrykte sin bekymring, og regulering av gjeting med lov ble diskutert, men aldri gjennomført. For det første innså myndighetene at gjetingen var helt nødvendig for at den fattige bondebefolkningen skulle klare seg. For det andre ble gjeterne færre etter hvert, og forholdene ble bedre. Også barnevandringene opphørte.

De viktigste årsakene til dette var omlegging av jordbruket og utvandring til Amerika. Samtidig som avkastningen i jordbruket økte, ble det færre munner å mette. Maskiner frigjorde voksen arbeidskraft. Rovdyrene var borte, og ståltråd gjorde det mindre arbeidskrevende å lage gjerder. Dermed falt behovet for gjeting bort.

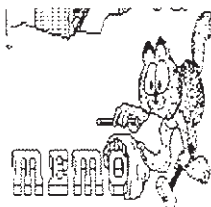
Barnehistorie er et forsømt område. Vi har sparsomt med kilder. Men studiet av emnet "barnevandringer" gir faktisk mange kunnskaper om økonomisk, sosial- og kulturhistorie.

Innsatsen barna gjorde var uvurderlig, og vi kan være enig med Eilert Sundt i at de fortjener å kalles hverdagshelter.

TEKSTBEHANDLING OVERSETTELSE

til/fra ENGELSK
UTSKRIFT PÅ LASERSKRIVER

Kontakt:
SIGNE LONDAL, 4480 KVINESDAL
Tlf. 043-50487 Fax. 043-51443

Signe Londal
4480 Kvinesdal
Tlf. 043 - 50487
Fax. 043 - 51443

LITTERATUR.

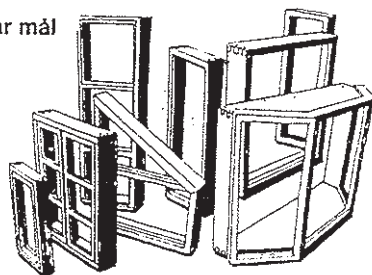
- Øidne, Gabriel: Barnevandringer på Sørlandet i eldre tid. (Syn og Segn, 1949)
- Øidne, Gabriel: Overbefolkning og utvandring. (Vest-Agder fylke. Heimkunnskap, 1955)
- Øidne, Gabriel: Arbeidsvandring på Sørlandet på 1800-talet. (På flyttefot. Samlaget, 1981)
- Stang, Cæcilie: Arbeidsvandring og utvandring. (Magistergradsavhandling 1983)
- ADH - serien 20: Arbeidsvandring på Agder.
- Bergstøl, Tore: Atterljom 1, Oslo 1926.
- Årli, Anen: Kvinesdal ei bygdebok, Kvinesdal 1972
- Daae, Ludvig: En krøniker om Kvinesdal (1894)
- Jerstad, Johan: Fjotland Lesebok, (1964)
- Bergstøl, Tore: Vigmostadboka 2.
- Øidne, Gabriel: Trekk av kultur og næringshistorie, i Norges bebyggelse. (1954)
- Jerdal, Ludvig: Kvinesdal Sparebank 1870-1970.
- Høversland, Tórkjell: Agder i manns minne. Oslo 1974
- Nuland, Lars Fr.: Hjurlingliv på bygdene i gamle dager. (Årskrift for Agder historielag 1948)
- Elesland skule 100 år 1989.
- Fossestøl, Thomas: Livet i en Agdergrend i siste halvdel av 1800-tallet.
- Hodne, Dagfinn: Spedbarnet i norsk folkekultur. Barn av sin tid. (Universitetsforlaget)
- Slettan, Dagfinn: Barnearbeid i jordbruket. (Universitetsforlaget 1984)
- Fløystad, Ingeborg: Gjetarinnatts og gjetarkår. (Helmen 4, 1982)
- Odden, Olav Trygve: Barnevandringene i Agder - et trekk av fattigdommens saga.
- Odden, Trygve: Barnevandringene til Austlandet. (Nordmannsforbundet 1963)

mazda
KVA **AV KVINESDAL**
AUTO

Telefon (043) 50 466
 4480 KVINESDAL

Vinduer for alle behov.
 Vi kommer gjerne og tar mål
 Be om pris

GILJE
VINDU

KVINESDAL
BYGGSENTER

HJEM & MILJØ - TRELAST - DØRER - VINDUER
 BYGNINGSARTIKLER - FLISER
 Telefon (043) 51 111 - Telefax (043) 51 171

SOMMERSTEVNE I KVINESDAL

av Tale Christiansen

Søndag den 25. august gikk Agder Historielags sommerstevne av stabelen, nok en gang på en godværsdag. De ca. 70 deltakere ble møtt av styret i Kvinesdal Historielag. Etter gudstjenesten i Kvinesdal kirke ønsket Kenneth Treland, Kvinesdal Historielags formann, stevnedeltakerne velkommen. Deretter fortalte sogneprest Simon Johan Egeland om kirken: Skriftlig belegg finnes for at det allerede i 1322 fantes kirke på Liknes. I 1632 ble en ny kirke reist under ledelse av presten Jørgen Thommassen. Denne ble revet i 1837 og ga plass for den nåværende kirken som ble reist i løpet av 6 måneder. Flere kirker på Agder ble reist på kort tid noe som viser en imponerende innsats fra dyktige fagfolk.

Kvinesdals ordfører, Andreas Mathias Larsen, ønsket oss velkommen ved bl.a. å nevne de broer som knyttes mellom fortid og nåtid gjennom det viktige arbeid historielagene driver.

Deretter sto Christine Aamodt for omvisning i kunstmaler Marcellius Førlands bolig. Førland (1891 - 1978), en av landsdelens mest kjente malere, er spesielt kjent for sine bilder med motiv fra Kvinesdal og traktene rundt. Blant hans store produksjoner er bl.a. altertavlen fra 1937 i Kvinesdal kirke.

Kunstnerboligen ble reist ved hjelp av lokale snekkere i tiden 1922 - 23. Herfra hadde Førland sitt utgangspunkt som kunstner, og i storstuen hadde han sitt atelier. Huset bærer preg av å være planlagt, bygget og brukt av en kunstner. Kanskje imponerte badet oss mest! I 1983 overtok Kvinesdal kommune boligen til bruk som museum.

Utenfor kunstnerboligen står statuen av Tjodolf fra Kvin, reist i

1975 og utformet av billedhuggeren Ståle Kyllingstad, også fra Kvinesdal. Martin Skjekkeland kunne berette at Snorre i forordet til Heimskringla forteller at Tjodolf var en av hovedskaldene til Harald Hårfagre. Tjodolfs største dikt er "Ynglingatal". Der oppregner Harald Hårfagre sine kongsfedre like opp til Odin. Skjekkeland ga oss utdrag fra Kvinesdals historie: Presten Jørgen Thommassen, han som reiste kirken, samlet på ordtak, mange fra Sirdal, Setesdal, men flest fra Kvinesdal, og utga disse i 1625. Han ga også ut en grammatikk om lokal dialekt, den eldste grammatikk om dialekt i Skandinavia overhodet. Videre fikk vi høre at i et diplomatbrev fra 1292 om grenseoppgåing i Kvinesdal, finns navn i terrenget, som "Sauetana" og "Nasesteinen", som fremdeles lever i tradisjonen. Skjekkeland nevnte også den store betydningen utvandringen til USA har hatt for stedet. Mellom 1881 og 1940 dro nærmere 3000 personer fra Feda, Kvinesdal og Fjotland ut. De kom tilbake og tok med seg nye skikker som har satt sitt preg på bygda.

Turen gikk videre med buss til Rørvik. Guide i vår buss var Anne-Berit Erfjord. Vi kjørte gjennom Liknes og Sarons Dal, deretter på riksvei 465, høyt oppe i åsen med en fantastisk fin utsikt over Kvinesdal. Gårdene som ligger her oppe hadde tidligere egne veier nedover bratte fjellsiden til elven Kvina, eller "Åna" som de sier lokalt. Åna var en viktig livsåre, med tømmerfløting og laksefiske. Vi ble fortalt om en engelsk turist som betalte 18.000 kroner året for lakseretten!. Dampbåtene "Kvina" I og II gikk fra Øye til Flekkefjord. Siden kom Kvina Bilruiter og overtok denne trafikken.

Der riksvei 465 møter den gamle vestlandske hovedvei steg vi av bussen og gikk den siste biten til fots. Allerede i 1720 ble postveien lagt gjennom Rørvik, det var dengang posten ble fraktet på hesteryggen, og i 1837-38 ble vestlandske hovedvei

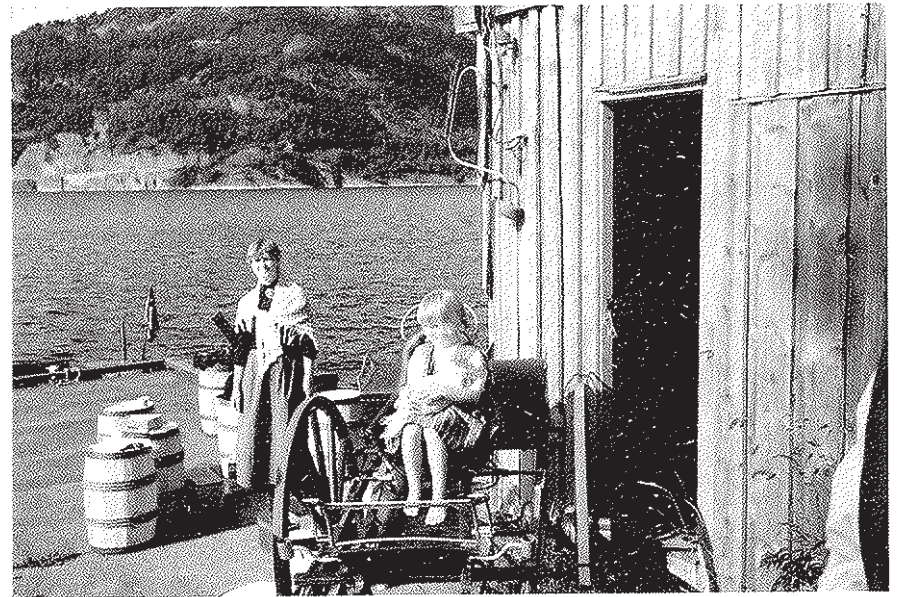
ferdig og hestene kunne trekke vogner om sommeren og sleder om vinteren. Men det spørs om reisen ble enklere: Stigningen ved Rørvik er nemlig 1:4 og 1:5 og fra Øvre Rørvik og ned til Rørvikstrand er høydeforskjellen 225 meter!. Gjestgiveriet på Rørvik ble bygget i 1803 av materialer fra gamle Feda kirke og står nå ubebodd. I anledning dagen hadde Mathias Rørvik slått plenen og heist flagget for oss. I tillegg til gjestgiveriet var her skysstasjon. Vi ble fortalt at det om sommeren ikke alltid var enkelt å få tak i skysshestene, som enten var på beite eller i arbeid. Fedafjorden er her 2,5 km bred og ble trafikkert med 3 ferger fra hver side. Først etter århundreskiftet ble posten fraktet over med dampbåt hele året. Slik holdt det frem til veien ble lagt over Kvinesheia i 1905 og fergetrafikken ble innstilt for godt.

Rørvikstrand—Fede, Een vei	
Færgepris:	
Uoxen	20 øre
Børn	10 øre
Hest og Vogn	80 øre
Kreature	40 øre
Smaa Kreature	20 øre
LISTER OG MÅNDRÆS AMT	

Denne dagen var det vi som skulle krysse Fedafjorden, og for å komme til ferga måtte vi gå nedover den bratte veien til fergestedet i Rørvikstrand. Det var så bratt at enkelte turdeltakere hadde problemer med å komme seg ned, det sier ikke så lite om hvordan de har slitt seg opp og ned her i tidligere tider. I Rørvikstrand ble vi møtt av trekkspillmusikk, og av personer utkledd i gamle drakter ble vi servert flatbrød og spekepølse. En kunne la seg lure til å tro at det fremdeles var 1800-tallet. Billetter til overfarten ble utdelt og med båten "Alf" av Flekkefjord ble vi fraktet over Fedafjorden til Feda.

Postprivilegiet for det Søndenfjeldske Norge som ble opprettet i 1647, utpekte Feda som ett av tre poståpnerier på strekningen Kristiansand - Stavanger. Da vestlandske hovedvei i 1839 kom til Feda, ble det opprettet skysstasjon og gjestgiveri også her. Arkeologiske funn og gravhauger knytter historiske bånd tilbake til stein- og jernalder. I tidlig middelalder fantes "Fedde Skibrede og Tinglag". Feda har lange tradisjoner som kirkested. I et latinsk brev fra biskopen i York, datert 1302 nevnes egen prest i Feda.

Den laftede korkirken ble innviet i 1802. Feda er et gammelt strandsted og bebyggelsen forteller om virksomheten i gamle tider. Næringskildene var utover på 1800-tallet sjøfart, fisk, handel og handverk. Feda hadde redere, skippere og sjømenn i innen- og utenriksfart. Tidene endret seg og siste skute ble solgt i 1911. Gabriel Hansen viste oss rundt i kirken og i Torvalds smia som ligger inntakt, klar til å smi både hestesko og økseblad. Det var her i Fedas gamle bebyggelse at turen måtte slutte.

No 4493e

Vi Carl Johan, af Guds Naade Konge til Sverige og Norge, de Gothers og Venders;

Gjøre vitterligt: At Vi, efter underdanigst Ansøgning og derover indkommen Erklæring, naadigst have bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge og tillade, at *Anders Tollaksen maa paa Garden*

holde et Gjæstgiverie og mod billig Betaling forsynde Reisende, som det maatte forlange, med fornødent og godt Herberge samt med Spise- og Drikke-Varer til Nødtørstighed *imod paa sedvanlige Vilkaar at afgive Lokale til Thinghold, naar saadant af Overøvrigheden forlanges; hvorfors det paalegges ham inden denne Bevillings Fortabelse stedse at være forsynet med sundt og godt Øl til Udsalg for billig Priis; og for øvrigt paa vilkaar*

paa Vilkaar: 1) at han stedse holder dette Gjæstgiverie i forsvarlig Stand vedlige og dermed i alle Maader retter sig efter Lovene samt de Anordninger, som om Krohold paa Landet allerede udgangne ere eller herefter udgippe vorde, og, 2) da bemeldte Gjæstgiverie allene er bevilget for Reisende,

Vi Carl Johan, af Guds Naade Konge til Sverige og Norge, de Gothers og Venders,

Gjøre vitterligt At Vi, efter underdanigst Ansøgning og derover indkommen Erklæring, naadigst have bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge, at Anders Tollaksen maa paa Garden nedre Rørvig i Fedde Sogn, Lister Fogderi, Lister og Mandal Amt, saalenge Stedet er Skydsskifte holde et Gjæstgiverie og mod billig Betaling forsyne de Reisende, som det maatte forlange, med fornødent og godt Herberge samt med Spise- og Drikke Varer til Nødtørstighed, imod paa sedvanlige Vilkaar at afgive Lokale til Thinghold, naar saadant af Overøvrigheden forlanges; hvorfors det paalegges ham inden denne Bevillings Fortabelse stedse at være forsynet med sundt og godt Øl til Udsalg for billig Priis; og for øvrigt paa vilkaar 1) at han stedse holder dette Gjæstgiverie i forsvarlig Stand vedlige og dermed i alle Maader retter sig efter Lovene samt de Anordninger, som om Krohold paa Landet allerede udgangne ere eller herefter udgivne vorde, og, 2) da bemeldte Gjæstgiverie allene er bevilget for Reisende skal det være ham aldeles forbuden at holde Kroe for Sognets Bønder eller andre af Almuen, som ikke ere veisfærende eller paa deres Reiser passere bemeldte Sted, under denne Bevilling Fortabelse, og videre Straf som for ulovligt Krohold.

Forbydende alle og enhver imod det, som foreskrevet staaer, Hinder at gjøre.

Givet i Christiania, den 3de Juni 1836

Under Rigets Segl

Efter Hans Kongelige Majestæts naadigste Befaling.

ROVDYR OG ROVFUGLAR I STADNAMN

I år skal vi sjå på stadnamn som har namn etter rovdyr. I det området av Kvinesdal der eg har samla namn, er det mest bjørnenamn, i alt 34. Av namn med ulv er det 17, og 3 med gaupe. Tar vi rovfuglar med er det 9 ørnenamn, 2 namn med hubro og 1 med falk.

BJØRN.

Til heieområdet på Øvre Øye, kan ein gå rett nordover bratt opp **BJØDNEDALEN** til Skålandstjødna. Her er fin gamal sti som går langs **BJØDNDALSBEKKEN**. Lenger vest, mellom Ydre Heia og Askebutjødna er **BJØDNHEIA**.

På Rullen er **BJØDNEMYRA**.

Nord for Kleivsveien, midt mellom Ytre Egeland og Nonskårknuden, er eit bratt snauffjell, **BJØDNEBERGAN**. Bøndene på Kleiven hadde rett til å driva ved og tømmer ned her.

På Gullestad, ved inngangen til Hunsdalen, ligg **BJØDNEHIET**. Det er svære holer i ura her og folk på Gullestad er sikker på at her budde bjørnen. Hiet skal vere på nedsida av veien, der står ei furu på ei svær steinblokk.

På Rødland er **BJØDNEVOLLEN** og i Ribåsen **BJØDNÅKEREN**, desse er i innmarka. **BJØRNEMYR** er i utmarka til Ribåsen. **BJØDNEN** er ein stor stein nær Motlandsbytet. Veien opp til torvmyra gjekk forbi og steinen har blitt flytta for å få plass til kjørevei for hest.

I utmarka til Rødland på heia, er **BJØNNDALEN** sør for Holmevannet.

BJØDNEN er ein stein i Togåsvannet. Nær Togåsbytet på Øvre Førland er **BJØDNEMYRA**. **BJØDNELIA** er nordaust for Hesteholsen og **BJØDNEBAKKEN** er ein gamal åker på Øvre Førland.

Bjødnehiet på Gullestad

I Øygarden er ei lita rund myr som heiter **BJØDNEHOLA**, denne ligg mellom Troddedalen og Hesteholmen.

På Nedre Førland er **BJØDNEHIET** i heia mellom Nedre og Øvre Førland.

På Trælgård er **BJØDNEHOLA** namn på eit myrseg, ikkje langt frå ein stem i bekken til saga.

BJØDNEBAKKEN er i innmarka på Nordhelle og **BJØDNERUMPA** i utmarka.

Sørhelle har **BJØDNESKARET** og ei slåtemyr som heiter **BAGOM BJØDNESKARET**.

Eit høgt fjell i Motlandsheia er **BJØDNEFJELLET**, her kan ein sjå utover fjorden. **BJØNNMYRA** er ikkje langt frå.

I Londalsvannet heiter ein av holmane **BJØDNEØYNA**. **BJØDNELIA** og **BJØDNELISLÅTA** ligg aust for vannet nær Sørhellebyttet.

BJØDNEHIET på Staddeland ligg i nordkanten av den høge Ureheia.

Sør i utmarka til Dyrstad på Ålgersheia er **BJØDNEMYR** og **BJØDNEMYRKLEIVA** går opp til myra. I innmarka er **BJØDNHUSMYRA**.

På Guse er **BJØNNÅSEN** mellom veien og Sagedalen. På Ytre Guse er **BJØDNEN** ein stor stein. **BJØDNEDUGAN** er ei slåte på nedsida av veien på Skjerli.

ULV.

Ulven blei helst kalla skrubb og det er bare et namn med ulv og 18 med skrubb.

ULVESPRANGET på Trælgård er ei kløft som er ein snau meter brei på nordsida av den gamle veien til garden. Tobias Trælgård (oldefar til bl.a. Leif og Birger Egeland) sprang etter ulv som ville ta kreaturet og her fekk han jaga ulvane vekk.

Vest for E18, opp frå Fosseli mot Førlandsbyttet er **SKRUBBEDALSTJØDNA** og **SKRUBBEDALEN**. **SKRUBBEHIET** på Nedre

Førland og i Motlandsheia nær Togåsbyttet er ein myrlendt liten dal som heiter **SKRUBBEDALEN**. Skråningen opp heiter **SKRUBBEDALSKARTEN**.

Margit Braudeland sa det var langt å henta kydnan når dei var på **SKRUBBEDALSHEIA**. Denne ligg lengst sør i Åsemarka nær Braudelandsbyttet.

Nord for søppelplassen på Motland er **SKRUBBEHEIA**, ei låg lita hei. I nordaustkant av denne er **SKRUBBEDALEN**, eit smalt lite pass.

Storhei er høgaste hei sør for E18. Oppå denne heia ligg ein smal dal, nærast ei kløft, **SKRUBBEDALEN** og **SKRUBBEDALSHEIA**. Desse er vest for varden.

På vestsida av Sørhellevannet er **SKRUBBEDALEN** og **SKRUBBEDALSHEIA**.

I utmarka på Dyrstad, ikkje langt frå Bjødnemyr, ligg **SKRUBBEHOLA**. Denne må vera merkelig, for ein gong rundt 1900 sat ei kone frå Dyrstad her og molka. Plutselig sokk kyra ned i jorda. Soga seier at dei fekk kyra opp att.

Litt lenger sør for byttet til Lande er Ålgersvannet. I nordenden er Ålgerskrona. Adolf Dyrstad meiner den siste ulven i Kvinesdal ble skoten her. Mor til Adolf, som var fødd i 1870, hadde fortalt at ho som barn hadde sett ulveskrotten hang i eit hus på Dyrstad. Det skulle vera ein kar frå Eikebrok som hadde skote den siste ulven.

Den gamle veien mellom Kleiven og Våskeland går om **SKRUBBSFJELLET** og **SKRUBBSKLEIVA**. Dette er brattaste kleiva på veien.

SKRUBBESKARET er eit bratt skar opp frå Ydre Heia.

Til slutt tar vi med ei ulvesoga. Ein gamal vei frå Solbjørg ned til Øyebergan går om Djupedalen. Øvst oppe er Barbusgjela, på s.609 i Kvinesdalboka bind 1 har Ånen Årli nemnt ei anna hending her. Ein mann kom berande på ei tynna med kodn og blei

angrepen av ulv her. Han berga seg med å krypa under tynna og låg og stakk med kniven etter skrubben.

GAUPE.

Ikkje langt frå Bjødnehiet på Gullestad går **GAUBEGJELET** bratt opp heia. Går ein opp her, kjem ein opp under den svingen på veien til Inntakskummen der det er flott utsikt utover dalen. Husmennene på Knarvestøl brukte denne som snarvei.

GAUBEHOLET på Guse er eit søkk i lia ned mot fjorden.

GAUBESKARET i Ydre Heia går bratt opp frå dalen i Ydre Heia mot Askebutjødna. Dette er rett under Bjødneheia og Skrubbeskaret er skaret lenger ut i dalen. Ingvald Rob fortalte at dei siste folka i Ydre Heia gøymte møbler og husgeråd i Gaubeskaret før de satte eld på husa. Då måtte dei rike slektningane på Øye ta seg av dei.

ØRN.

Dei fleste ørnenamna er naturleg nok på høge toppar eller fjellknauser. **ØRNEKULA** er rett opp for E18 ved Klevebrygga. Taubanen gjekk over. I bytet Båstøl/Braudeland finn vi og **ØRNEKULA**, bratt opp frå Holevannet. Nær denne toppen er fleire ørnenamn. **ØRNESKARET** er mellom Tageliheia og Speleknuden i Båstøl. Eit anna **ØRNESKARET** finn vi over på Øygarden. Her er og **ØRNESKARHEIA** og **ØRNESKARMYRA**. Alle desse stadene ligg over 400 m.

I Dyrli finn vi **ØRNEHAUGEN** og **ØRNEMYRA** som ligg nord for gardshusa.

I Togåsheia er ein høg topp som heiter **ØRNESÆDET**.

HUBRO.

Hubro blei kalla stønulv i Kvinesdal og vi har 2 namn.

STØNULVDALEN er namn på ein gamal sauehage vest for Holmevannet i Båstøl, den høyrer nå til Skjerli.

STØNULVFJELLAN er ein liten fjellrygg mellom E18 og Førlandsvannet, det er ein rasteplass på E18 her.

FALK.

I boka "Barndomsminner fra Kvinesdal" fortel Tobias Togås om **FALKEHEIA**. På Falkeheia kunne dei sjå 25 jonsokbål "over hele Sørlandet". Dette namnet er i bruk i dag, men den høgaste toppen på Togås er den som idag heiter Togåsknuden.

Informanter:

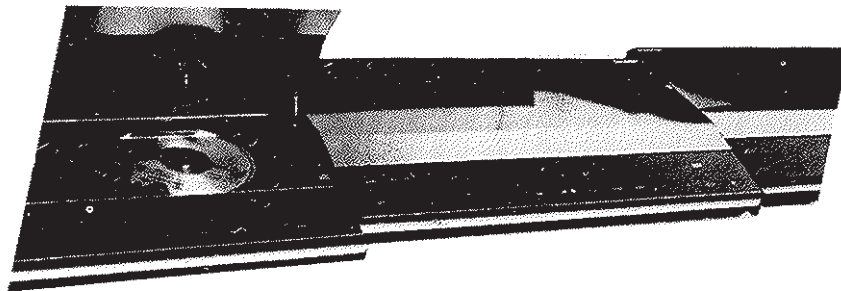
Thale Adolfsen, Margit Braudeland, Klary Egeland, Adolf Dyrstad, Birger Egeland, Godfred Førland, Gustav Førland, Jakob Førland, Tom Guse, Elias Høyland, Alf Jerstad, Anstein Lohndal, Ingvald Motland, Johannes Nordhelle, Josef Nordhelle, Ingvald Rob, Samuel Rødland, Konrad Skjerli, John Staddeland, Jakob Sørland, Gladis Træland, Tønnes Tønnessen og fleire.

Etterord:

Som nemnd i starten er dette dei namna eg har funne der eg har samla. I resten av bygda er det nok masse andre namn etter rovdyr og rovfuglar. Eg er interessert i rettingar og kommentarar.

Anne-Berit Erfjord

HONDA

KVA SIN MOTOR
BANG & OLUFSEN

NILS KLOSTER A.S.
 ELEKTRISK UTSTYR · RADIO · TV · SANITÆR · KJØKKEN
 4480 Kvinesdal · Tlf. 043 50533 · Mobil 094 61870

Vi står til din tjeneste...

Anstein Dyrli Lohndal:

"Den hollandske Arv"

- Ei arveoppgjerd mellom kvindølar i 1720-åra -

Då eg var 7 år gamal, overtok foreldra mine slektsgarden i Dyrli, og der voks eg opp. - Som andre born fekk eg gjennom heimelivet og deltaking i gardsarbeidet kjennskap til stadnamn og dei ulike tradisjonar som er knytte til ein gamal slektsgard. Forteljingar om skrymt og merkelege hendingar høyrde også med. Men det var ei forteljing frå gamal tid som ofte ble omtala eller referert til:

Det var ein mann frå Dyrli som drog heimanfrå og blei borte i årevis utan at nokon høyrde livsteikn frå han. Han heitte Adrian. Så kom han attende til Dyrli, og det ordet gjekk at han hadde tent seg rik nede i Holland. Men opphaldet heime tok snart slutt, han ville fara attende til Holland. Då såg dei ein dag at han gjekk innover vegen mot Skjerli med ein stor kopparkjele i neven. Kjelen var full av gull- og sylvpenger. Snart etter kom han attende - utan kopparkjelen. Så drog han til Holland, og sidan var det ingen som høyrde eller spurde noko til han. - Mellom Dyrli og Skjerli ligg det ei stor ur like ved vegen - Hepteura. Etter tradisjonen skulle Adrian ha gøymt kopparkjelen i ura ein eller annan stad, og både små og store i Dyrli har sidan kravla i Hepteura og leita. I barneåra var også eg av og leita. Men kopparkjelen har til nå ikkje lete seg finna. -

Forteljinga om mannen og kopparkjelen er ein variant av ei velkjend vandresagn, som finst mange stader i landet. Heilt til for nokre år sidan heldt eg forteljinga om Adrian for å vera

uhistorisk, men nå meiner eg det er god grunn for å hevda at vandresagna om kopparkjelen er blitt knytt til røynglege hendingar og historiske personar. - Namnet Arian er brukt i Dyrli-slekta to gonger (siste delen av 1700-åra), og det kom ein gong tidlegare i dette hundreåret svært mykje pengar til folk i Dyrli, nemleg ein stor arv frå Holland - fleire hundre riksdalar. - La oss ta for oss nokre kjelder til gardshistoria for Dyrli i 1700-åra:

Arian Pedersen Dyrli reiser ut.

Det er berre ein person i Dyrli-slekta med namnet Arian som høver til det segna fortel. Denne Arian var eldste son til Peder Ånensson (frå Staddeland) og Guri Atlaksdotter Dyrli. Ho var odelsjente, eldste dotter til Atlak Olsson Dyrli. Arian var fødd i 1748, og tok seg hyre i utenriksfart då han var 14 år gamal. Han er nemnd i skiftet etter far sin i 1773 saman med dei andre arvingane. - Arian hadde ei syster som heitte Anna Pedersdotter. Ho var gift med Tønnes Bjørnsson. Dette ekteparet har truleg drive bruket i Dyrli nokre år. Tønnes var utlært smed, og i 1780 slo han seg ned i Farsund og dreiv smie der. Bruket i Dyrli blei då seld til ein slektning av kona Anna. I skøytet frå 1781 står fyljande: "--- saa som min værbroder Arian Pedersen Dyrelie haver været i Holland og udenlands en 19 aars tid og ikke efter de Kongl. allernaadigste pardons patenter indfundet sig her i riget, følgelig kand mand gjøre sig den slutning at han efter denne dag ei heller kommer tilbage". (Pantebok for Lister sorenskriveri, fol.233a). "De Kongl. allernaadigste pardons patenter" vil seie at kongen i ufredstider hadde forbode sjøfolk å ta hyre i framande land og truga dei med straff som braut forbodet, og så seinare proklamerte "pardon" eller ettergjeving av straffa for dei som ikkje hadde teke det kongelege forbodet alvorleg. -

Arian Pedersson kom aldri attende til Dyrli eller gjorde krav på bruket som han var odelsmann til. Etter ordlyden i skøytet frå 1781 har han ikkje gjeve livsteikn frå seg etter at han drog til

sjøs som 14-åring. -

Både i 1600- og 1700-åra var hyre med hollandske farty og emigrasjon til Holland frå agderbygdene ein veg ut av små kår og fattigdom for mang ein ungdom. Folk kjende vel til at i det vesle driftige landet med store byar og eit blømande næringsliv kunne norske ungdommar slå seg opp til velstand, ja endåtil rikdom. Holland og Amsterdam var for folk på Agder det som Amerika og New York blei for så mange nordmenn i førre hundreåret og fram til vår tid. Det er derfor rimeleg å tenkja seg at i folketradisjonen kunne utvandringa til Holland og god fortjeneste der knytast til vandresegner om rikdom i form av kopparkjeler fulle av sylvmyntar. - Men kjeldene våre har meir spanande å fortelja: det kom verkeleg rikdom til gards i Dyrli - i slutten av 1720-åra, til ei enkje på 72 år.-

Men la oss sjå på kjeldane i kronologisk rekkefylje!

Brevet frå Amsterdam 1726.

Hausten 1726 kom det eit brev frå Karen Bergsdotter Raustad, som budde i Amsterdam, til Anders Halvorsen Lyding. I brevet fortel ho at Ole Dreiver var død for omlag to år sidan, - "og nu har det ogsaa behaget den aldmektige Gud at hans kone ved døden er afgangen for 6 uger siden". - Siden Anders er nærmeste arving etter dette ekteparet, bør han snarest koma ned til Holland og gjera krav på arv. Karen opplyser i brevet at ho som tremening til Anders har vore hjå "notarius og givet til kjende" at han var rette arvingen til halve buet etter Ole Dreiver og kona hans. Men det er svært viktig at Anders tek med seg "rigtig bevis ifra Eders øvrighed der paa stedet og med Eders præsts haand at I ere den rette arving,...thi her er en meget stor deel efter den salige mand, saa I og eders kand vel bestaae...".

Slekta til Ole Dreiver i Kvinesdal.

Under vårtinget på Feda 6. mars 1727 stod Knut Nilsson Rebåsen

fram for retten og "fremstillede 4 erlige dannemænd": Åsulv Arnfinnsson Eigenes, Nils Torgjussjon Førland, Anders Jonsson Haugland og Matias Torgjussjon Båstøl, "hvilke med eed og opragte fingre forklarede...", dvs. gjorde greie for slekta til Ole Dreiver i Kvinesdal. (Tingbok for Lister nr. 28, fol. 312b og 313a). - Ut frå det vitneprov som desse "dannemænd" gav for retten, kan me lett skaffe oss eit oversyn over kva slekt Ole Dreiver hadde i bygda. Då tek me utgangspunkt i morfar til Ole Dreiver. Denne heitte Anders Sigbjørnsson og var frå Øya. Faren var eigar av halve garden, eller 2 huder skyld. Sonen Anders blei gift med ei jente fra Lyding. Ho heitte Siri og hørde til den kjende Torstein-slekta på Rafoss. Lyding var heller ikkje noko småbruk, skyld stod på halvanna hud. Anders Sigbjørnsson hadde ein stor barneflokk - me kjenne namna på 7 av dei. Det var: - Bjørn, Torstein, Halvor, Dorote, Hilleborg, Gunnlaug og Randi. - Av desse døydde Torstein, Dorote og Hilleborg ugifte og utan livsarvingar, truleg før dei nådde vaksen alder. - Randi reiste kring 1649 til Holland, og her vart ho gift ikkje mindre enn tre gonger. I ekteskapet med hollenderen Jan Jansen Kingsbach hadde ho sonen Ole (i hollandske dokumenter også kalt Rollef). Denne Ole Jansson er i alle kjeldene våre nemnd som Ole Dreiver, og dette etternamnet er ein yrkestittel. Ole var skipstømmermann, og driving hørde med i skipsbyggingsprosessen. - I Kvinesdal budde då tre av borna til Anders Sigbjørnsson: Bjørn, Halvor og Gunnlaug. Tingvitnet frå mars 1727 reknar opp etterkomarane deira:

1. Bjørn Andersson

- gift med Turid Stålesdøtter. Dei budde på ydre Øya og hadde tredjeparten av farsgarden.

Barn: a) Magnhild Bjørnsdtr. - gift m. Torgius (ukjend farsnavn).

I dette ekteskapet var det to barn:

Signe - gift med Knut Nilsson Rebåsen, (han stod bak

tingvitnet)

Maren - ugift i 1727

Barn: b) Anna Bjørnsdtr. - gift med Korsmus Sivertsen Netland.

Dette ekteparet hadde tre born:

Sissela - gift med Villem Hansson Fundal. Ho var død, men etterlet seg sonen Hans, som var umyndig i 1727 (dvs. under 25 år gl.)

Siri - gift med Kiddel Torsteinsson Nedland.

2. Halvor Andersson

- gift med Gunnhild Reiersdtr.

Barn: Torstein og Anders. Dei hadde delt farsgarden i Lyding. I 1727 var dei begge over 70 år gamle.

3. Gunnlaug

- gift med Knut Toresson Braudeland.

Dette ekteparet hadde to born med etterslekt:

Barn: a) Svend Knutsson, dekne, gift og etterlet seg fem born:

Knut, Villum, Anders, Kirsten og Sigbjørn

b) Siri - gift med Nils Olsson Dyrli. Nils døydde 1709, medan Siri var 72 år i 1727. Dette ekteparet hadde fleire born.

Eldste sonen heitte Ola, og han var med til Holland då dei henta arven etter Ole Dreier.

Ole Dreiver hadde såleis tre syskenbarn som levde i Kvinesdal 1727: - Torstein Halvorsen Lyding, Anders Halvorsen Lyding og Siri Knutsdotter Dyrli. Dessuten levde 10 born etter avlidne syskenborn. - Alle desse slektningane var rette og ekte fødte arvingar etter Ole Dreiver, heter det i tingvitnet.

"Arven at søge og fordre"

Tingsvitnet frå 6. mars 1727 inneheld også opplysning om at dei "erlige og velagte Mænd" Anders Øysteinsson og Tønnes Sivertsson var utvalde av arvingane til å reisa til Holland og henta heim arven. Desse to budde i Kvinesdal, men det blir ikkje nemnt kor det var. - Ut frå den "oppskrift og forteigning paa udgifter" som dei to seinare la fram, kan me stort sett rekonstruera både førebuingar og reiser. Fyrst måtte det skrivast brev til dokumentasjon og prov, og så drog Anders og Tønnes til Amsterdam om våren. *ruleg med ei skute frå distriktet, Feda eller Flekkefjord. Men i Holland fekk dei snart vanskar. Brev måtte omsetjast frå dansk til hollandsk mål, og dei hadde konferansar med advokat eller "prokurator" og med dei hollandske styremaktene, representert ved Notarius Publicus i Amsterdam, Cornelis Loon. Det låg føre eit testament frå Ole Dreiver og kona hans Maritze Jørgensdr. frå 1709. Dette fastsette at når begge ektefellane var døde, skulle alt dei etterlet seg av laust og fast delast i to partar og tilfalla slektningane på bae sider. Ekteparet hadde nemlig ingen livsarvingar. - Men etter hollandsk lov kunne berre syskenborn ta arv, ikkje fjernare slektningar. Notarius kravde derfor ny dokumentasjon og stadfesting på kven av slektningane i Noreg var Ole Dreivers syskenborn. Dermed måtte Anders Øysteinsson og Tønnes Sivertsson reise heim att og skaffa nytt tingsvitne. Dette skjedde på sommartinget på Feda 28. juni 1727. - Denne gongen var det Anders Jensson Høyland, Åsulv Arnfinnsson Eigenes, Ole Mikkelsen Eigeland og Nils Vodjusson Lindeland som med "æd og opragte fingre" stadfesta at rette syskenborn til Ole Dreiver var Torstein og Anders Halvorssøner Lyding og Siri Knutsdr. Dyrli. Tingsvitnet opplyser også om når farsyster deira, Randi Andersdr. reiste til Holland. Dessutan er alderen på dei tre arvingane nemnd. - Så var det til med førebuingar att for Anders Øysteinsson og Tønnes Sivertsson. Det kom to brev frå Holland,

og desse måtte omsetjast til dansk. Tønnes reiste til Lista med det eine brevet og til Flekkefjord med det andre for å få dei omsette. - Langt ut på hausten 1727 kunne dei dra til Holland att, og denne gongen var eldste sonen til Siri Knutsdr. Dyrli, Ola Nilsson, med på ferda. 20. des. møtte så desse tre for Notarius (dvs. byrettsdommeren) i Amsterdam og fekk utlevert arveparten, som var på 4565 gylden, 5 styver. I dansk mynt blei dette 1826 riksdalar 10 skilling.

Men frå den summen skulle så alle utgiftene i samband med "inndrivelsen" trekkes frå. Fyrst ymse omkostningar til papir, skriveløn, stempelavgifter, omsetjing av breva og testamentet frå 1709, postpengar, drikkepengar, reiser i distriktet o.a. som i alt utgjorde omkring 30 riksdalar. Det er då att ca. 1870 riksdalar, som skulle delast på dei tre syskenborna. På Torstein og Anders Halvorssøner Lyding fall det 1247 rd. Frå denne summen drog så Anders Øysteinsson og Tønnes Sivertsson 520 rd. "for deres 2de til Holland gjorde reiser, kost og tidsspilde ungefæhr et aar, samt anden haffte umage".

Kvar av dei to brødrene i Lyding fekk då utbetalt ca. 363 rd. - Siri Knutsdr. Dyrli sin arvepart var på 624 rd. men frå summen gjekk 124 rd. til Anders og Tønnes. Ole Nilsson Dyrli kravde dekning av sine reisekostnader med 104 rd. - Anders Øysteinsson og Tønnes Sivertsson meinte at Siri Knutsdotter burde betala meir enn 124 rd. Dei kravde 165 rd i tillegg for den fyrste reisa til Holland. Dette nekta Siri og Ola, og så heldt Anders og Tønnes att arveparten hennar. Ola Nilsson Dyrli stemde straks desse for retten med påstand om at dei leverte frå seg pengane. Men ein større konflikt var under oppsigling. Alle dei andre slektningane til Ole Dreiver som var opprekna i tingsvitnet frå 6. mars 1727 kravde arv, og dei gjekk til rettsak. - I juni 1728 kom då arvesaka opp for skifteretten på sommartinget på Feda. Og her blei arveoppgjerd gjort etter Chr.5's Norske lov, dvs. at også etterkomarane etter avlidne syskenborn til Ole Dreiver fekk del i

HARALD ØYSÆD'S REALSKOLEKURS PÅ FEDA 1942-43.

I 1941 tok cand. theol. Harald Øysæd til med eit 2-årig realskulekurs på Feda. Elevane tok eksamen som privatister i Flekkefjord i 1943. Alle elevane var frå Feda, med unntak av Terje Jakobsen frå Hidra.

Astrid Sande har sendt meg foto av klassa og fortalt litt om kurset ho gjekk på. Dei var 12 jenter og 5 gutar. Her er kva ho fortel;

"På grunn av de særlige forhold som rådet i kirken under krigen var ikke cand. theol. Harald Øysæd, som var fra Øysæd i Gyland, interessert i å søke prestekall. Han tok da selv initiativ til å starte Feda private realskole i 1941. Skolen var 2-årig, og varte fra høsten 1941 til 1943. Øysæd underviste selv i alle teoretiske fag, mens Karl Refstie var sløydlærer, Hans Svindland gymnastikklærer og Kirsten Tønnessen underviste i håndarbeide. Øysæd var en flink og inspirerende lærer, som var godt likt av alle elevene. Å starte opp med denne Fedas eneste realskole gjennom tidene, var et utmerket tiltak, som sikkert ble til god hjelp for mange av elevene senere i livet. På den tiden var det ikke så mange på Feda som hadde råd til å sende ungdommen ut av bygda for videre utdanning etter folkeskole og en eventuell framhaldsskole. Aldersspredningen på kullet var stort. De yngste kom rett fra syvårig folkeskole, mens jeg som den eldste var 23 år da skolen startet.

Klassen startet undervisningen på skolehuset, men måtte snart flytte ut på grunn av vedmangel. Klassen fikk da låne ei stue hos Edvard Briseid (far til Astrid Sande), men flyttet senere tilbake til skolen.

Ved måtte vi skaffe oss selv, og en dag tok vi fri undervisningen og gikk på vedhogst. Vi fikk lov av Borghild Birkeland å hogge

oss ved på Birkeland/Vatland. Noen hogget, andre kvistet, saget veden opp og kløyvde den. Det ble fyrst med rå ved.

Da eksamen var over holdt Harald Øysæd avslutningsfest med bløtkake ute hos Edvard Briseid.

Høsten 1943 startet Øysæd et tilsvarende kurs i Gyland, men det har jeg ikke nærmere kjennskap til. Etter krigen fikk Øysæd prestekall på Vestlandet, hvor han oppholdt seg til sin død for en del år siden".

Astrid Sande har og gjort greie for namna på elevane:

1. rekke fra venstre: Gunhild Bøgvold, Sigfred Briseid, Harald Øysæd, Sofie Hølmebakk, Gunhild Svindland, Olga Sande.

2. rekke: Anna Tellefsen, Laura Rygg, Katrine Briseid, Astrid Briseid, Esther Svindland, Lillian Pedersen, Ågot Rørvik.

3. rekke: Ole Johan Hegland, Arne Frøitland, Edvin Meland, Alf Bøgvold og Terje Jakobsen.

Det skulle vore interessant om noen av desse kunne ha fortalt meir om skuletida på Feda under krigen.

Lars Aase

Finner Dere ikke filmene
av deres gamle bilder...

Fortvil ikke.....

Vi trenger kun papirbilde
for å lage flere kopier..

Forstørrelse er heller
ingen sak.....

Kvina Fotosenter

Tlf. 043 50147

Alt i sko

Hans Egeland

Tlf. 50 028

Etablert i 1926

GULL SØLV EMALJE TINN

I moderne
og
tradisjonell
stil og
design.

GLASS OG STENTØY
KOSMETIKK

STORT UTVALG I GAVER

Einar E. Egeland A.s

4480 Kvinesdal, Tlf. 043 50140

ANDREAS J. BÅSTØL KVINDØLEN SOM BLE FABRIKKEIER OG ORDFØRER I SANDNES

Skrevet av Beint Bentsen og Lars Aase

Jeg har bedt en fjern slektning med røtter i Kvinesdal, banksjef Beint Bentsen, Sandnes, skrive ned et intervju med Andreas J. Båstøl, som så vidt jeg vet er den eneste som bruker Båstølnavnet.

Beint Bentsen har selv vært aktiv politiker, i likhet med Andreas J. Båstøl. Han var ordfører i Sandnes og fylkesordfører i Rogaland og representerte KrF. Han er nå pensjonist. Han er oppvokst i Flekkefjord.

Her følger Beint Bentsens artikkel:

Andreas J. Båstøl

På Åseheimen - en større sjukeheim i Sandnes - bor det en vel 90 år gammel kvindøl, som gjennom et langt og rikt liv har opplevd mer enn de fleste.

Tross sin høye alder er han aktiv og åndsfrisk. Han leser aviser og bøker. Selv om han er avhengig av rullestol, har han drevet med radioreparasjoner på rommet sitt. Det har han hatt både som hobby og som yrke en stor del av sitt liv.

Det er Andreas Jakobsen Båstøl, født på den einbølte heiegarden Båstøl, ca. 5 km innenfor Åse, i 1899. Faren, Jakob Gabrielsen kom fra Solås, og han kjøpte heiegarden i 1867 for 300 spd. Jakob var gift to ganger, siste gang med Anna Dorthea Grøtteland, som var mor til Andreas.

Faren døde allerede i 1903, da Andreas var 4 år gammel. Moren så ingen mulighet for å bli sittende på den veglause heiegarden med barneflokket. Hun flyttet til Liknes og fikk overta et hus tilhørende Bine Høyer. Kvinesdal kommune overtok garden Båstøl, men solgte den allerede i 1906 til Elias Eilertsen Guse. Han var den siste som drev garden. Senere ble den solgt til Andreas Aase.

Andreas husker naturlig nok lite fra den tiden de bodde på Båstøl. Han fikk hele sin skolegang på Liknes, og han ble konfirmert av presten Peter Waage-Eriksen (sogneprest i Kvinesdal 1908-1920).

Etter at Andreas var ferdig med folkeskolen flyttet familien til Loga ved Flekkefjord. Her begynte både Andreas og den ett år yngre broren Adolf i tekstillære på Flekkefjord Uldvarefabrik A/S, i lokalene hvor plastbåtfabrikken Draco i dag holder til.

Etter ferdig læretid flyttet så begge brødrene til Sandnes og fikk sitt arbeid på A/S Sandnes Uldvarefabrik. Der ble Andreas værende i 30 år. Han hadde alltid vært teknisk interessert og fikk snart tilsyn med spinnemaskinene og med opplæring av spinnersker. Han regnet med å ha lært opp over 100 spinnersker i sin tid på Uldvarefabrikken.

Han hadde et kort avbrekk på ca. to år i sitt arbeid på Uldvarefabrikken. Da flyttet han tilbake til Kvinesdal og fikk arbeid på A/S Trælandsfos som driftsavsvarelig for kraftstasjonen. Men hans hug stod i Sandnes, hvor også hans kone var fra. De vendte tilbake dit og til Uldvarefabrikken.

Hans tekniske interesser og anlegg førte han tidlig inn i radiobransjen. Først bare på hobby-basis. Før krigen bygde han

egen radiosender og drev utstrakt samband som radioamatør over hele verden.

Under de omfattende krigshandlingene i Dirdal i Rogaland i aprilsdagene 1940 fraktet han senderen gjennom de tyske linjene og overlot den til de norske styrkene som kjempet der.

Senere under krigen drev han med hemmelig nyhetsformidling og lurte tyskerne med skjult radio lenge etter at alle radioapparatene ble beslaglagt. Men til sist ble han avslørt og arrestert av Gestapo. Han ble sendt til Grini og satt der i 9 måneder, til mai 1945. Også der ble han en sentral person. Han ble plukket ut som elektriker, og hans kjennskap til radioapparater førte til at han fikk mange tyske radioer til reparasjon. Nyheter fra England manglet han således aldri der heller. Og de ble systematisk spredt over hele leiren. Etter krigen begynte Båstøl med produksjon av stålrådartikler. Strikkepinner ble snart en hovedartikkel. Men også andre ting, f.eks. tenkinger som han utviklet selv, ble viktige produkter. Han begynte i leide lokaler, men bygde snart en etter forholdene stor fabrikkbygning i utkanten av Sandnes.

Produksjonen økte stadig. Båstøl hadde god kontakt med sin heimbygd Kvinesdal. Han arbeidet en tid med planer om å etablere en datterbedrift der.

Men tiden for slike produksjonsbedrifter endret seg raskt også den gang. Konkurransen fra utlandet og spesielt fra Østen førte til reduserte salgsmuligheter. Produksjonen ble etter hvert avvirket.

I stedet begynte Båstøl med reparasjonsverksted for radioapparater. Hobbyen som hadde opptatt ham i mange år, ble nå hans fulltids beskjeftigelse gjennom mer enn ti år. Han tok imot

apparater til reparasjon fra forretninger både i Sandnes og Stavanger og hadde mer enn nok å gjøre. Etter at han nådde pensjonsalderen og ble dårlig til beins, flyttet han til Åseheimen. Også dit tok han med seg arbeidet. Et hjørne av rommet ble verksted, og det var nok å ta seg til med reparasjoner. Først ganske nylig har han sagt nei til mer arbeid.

Andreas Båstøl fikk tidlig politiske interesser. I 1938 ble han valgt inn i bystyret for Arbeiderpartiet. Det ble avsatt av nazi-myndighetene i begynnelsen av krigen. Men allerede i mai 1945 ble det oppnevnt et midlertidig bystyre på 7 medlemmer. Der var Båstøl med. Han ble så valgt til bystyret og formannskapet ved alle valg fra 1946 til 1959, da han ba seg fritatt. Han var ordfører i Sandnes i 3 perioder. Først 1948/49, så 1952/53 og også 1956/57. I tillegg hadde han også en rekke andre viktige politiske verv.

Andreas Båstøl var gift med Karla, f. Gausel fra Hana i Høyland (nå Sandnes). De har to døtre. Hans kone er død for flere år siden

Beint Bentsen

Til slutt skal jeg ta med litt mer om slekta hans. Men først må jeg nevne at Andreas J. Båstøl var en god venn av lektor Trygve Bull, som besøkte han så ofte han kunne når han var i distriktet. Trygve Bull var stortingsmann samtidig med senere biskop Per Lønning i 1950-åra. Han var radikal og havnet i SV. Han har vært en stor kulturpersonlighet og en meget markert politiker, kjent fra norsk TV.

I Kvinesdalsboka står det litt mer om slekta til Andreas J. Båstøl.

Jakob Gabrielsen Solås var gift 1. gang med Anne Gurine Fredriksdatter Øye (1847-97). I 1890 hadde de 5 barn:

1. Fredrik, f. 1872. Han var eldst. Reiste til USA
2. Tønnes Martin, f. 1877. Han bodde på Staddeland. Død i 1921 på Øye.
3. Rakel, f. 1879. Reiste til USA.
4. Jakob Alfred, f. 1883. Døde på Øye i 1918.
5. Gabriel Severin, f. 1886. Reiste til USA.

Disse fem var Andreas sine halvsøsken.

I 1898 gifta han seg 2. gang med Anne Dorteia Grøtteland. Hun var født i 1868. De fikk tre barn.

6. Andreas, f. 1899. Kom til Sandnes
7. Adolf, f. 1900. Kom til Sandnes.
8. Josefine, gift med Bøgvald Reiersen Øye. Nå bosatt i USA.

Ånen Årli nevner at i 1900 var Jakob G. Båstøl forpakter på prestegarden Eljestraum i Kvinesdal.

Til slutt tar jeg med litt av gårdshistoria fra vårt århundre. Etter at Jakob G. Båstøl var død, ble garden i 1906 solgt til Elias Eilertsen Guse for 1.200 kroner. Kona hans het Lena. De hadde en datter som gikk Framnes folkehøgskole i Hardanger omtrent samtidig med min mor, Marie Kloster Aase. Hun døde ung i tuberkulose. De andre barna reiste til USA. Dette var den siste familien som bodde på Båstøl. De holdt av og til kristelige husmøter i heimen sin, og folk kom fra nabogardene.

I 1920 kjøpte min far, Andreas Aase, og flere unggutter Båstøl. Hans Aase overtok Vestsida, på andre sida av Holmevannet. Vestsida eies nå av Bjørn Lars Aase, som har hytte der.

Nåværende eier av Båstøl er min svigersønn Rolf Bergstrøm, som er tømmermann, tømmerhogger og høgfjellsinstruktør, og min datter Inger Marie Aase. Rolf er av Kvinesdals-slekt. Mor hans, Linnea Egeland, er søster til Birger og Leif Egeland.

Far begynte å plante til heiegarden under krigen. Ca. 1000 dekar ble tilplantet, men mye var mislykket. De senere år har Rolf drevet tynningshogst. Traktor er innkjøpt. Jeg var eier av Båstøl da vi tidlig i 1980-åra bygde tømmerveg fra Braudeland og inn, ca. 2,6 km.

De gamle husene på Båstøl er ca. 200 år. De ble bygd av "Greger i Båstøl" - Gregorius Halvorsen Båstøl - ca. 1790. Jeg har tidligere skrevet litt om han i Kvinesdal historielags årbok. Rolf og Inger Marie har kjøpt en ny, laftebygd hytte fra Rysstad i Setesdal og plassert den på de gamle løemurene. Løa ble revet ca. 1925.

Andreas J. Båstøl besøkte far etter krigen. Han ville gjerne ha kjøpt et maleri Marcelius Førland malte av Båstøl i 1941, men far kunne ikke tenke seg til å selge det. Det er mange som har vært glad i denne heiegarden med de vakre vannene! Båstøl har stort sett vært befolket siden 1600 og fram til 1920. Mange slekter har eid garden. Den har vært en handelsgard.

Før Svartedauden, i middelalderen, bodde det folk der oppe, kanskje i ca. 500 år. Men det er ingen gravhauger, slik det er på Staddeland og Braudeland. Gardsnavnet i gammel tid var Osseland, og det ble forvansket til Aaseland. Anstein Lohndal,

lektor ved Stord lærerhøgskole, mener navnet kommer av Oseland - garden omkring bekkosen, og jeg er overbevist om at han har rett.

Lars Aase.

Båstøl

MED FEDA SOM UTGANGSPUNKT OG HELE VERDEN SOM ARBEIDSFELT

YTRE-MISJONS ARBEID PÅ FEDA I 120 ÅR.

I 1992 feirer Norge 'ldste misjonsselskap 150 årsjubileum. Samtidig feirer Fedas eldste misjonsforening 120 årsjubileum. Vi skal derfor se litt på den delen av foreningslivet på Feda som har ytre-misjon som sitt arbeidsområde. I tillegg blir det en oversikt over de misjonærene fra Feda som har arbeidet rundt om på forskjellige steder i verden.

Misjonærene og misjonsforeningene har betydd mye for det kristelige liv i bygda. Men de har også hatt sosial og kulturell betydning. De fikk folk til å åpne øynene for mennesker og forhold i andre deler av verden. De brakte opplysninger fra fjerne land i en tid da folks geografikunnskaper ikke var de samme som i vår tid.

FORENINGER SOM FUNGERER I DAG.

Alle misjonsforeningene på Feda som fungerer i dag er veldig gamle. Den eldste er kvinneforeningen på Feda. Den ble startet på Feda skolehus 1. juli 1872 kl. 17.00. Der ble det valgt et styre som besto av: Marie Andreasdotter, Frederikke Hansen, Marie Hansen, alle fra Feda og Juliane Briseid, Sande. Det ble holdt regelmessige møter hvor kvinnene laget strikkevarer og annet håndarbeide. Noen år kom det inn spesielt mye penger, slik som

i 1880. Da kom det inn 300 kr. på en basar. Foreningen har arbeidet jevnt i alle år. De har møter en gang i måneden og basar hvert år i januar. Pengene sendes til Det Norske Misjonsselskap (nå NMS). Foreningen har i dag 7 medlemmer.

Opofte og Rørvik kvinneforening er også svært gammel. Den ble stiftet 17. oktober 1880. Den gang hadde foreningen 13 medlemmer fra gårdene Ulland, Rørvik, Lande og Opofte. Også denne foreningen har vært i arbeid i alle år og er fremdeles. Den arbeider for NMS og Samemisjonen.

Frøytland kvinneforening begynte rundt århundreskiftet. Også den arbeider for flere misjonsselskap.

I lang tid har det også vært en forening på Feda som arbeider for Santalmisjonen. I mange år fungerte den som en kvinneforening. Nå er den en familieforening som også er svært aktiv. I år skal også Santalmisjonen ha jubileum (125 år)

Feda er også kjent for sin mannsforening. Den startet i 1880 årene. Hvert år arrangerer de "Mannsbasaren" i desember. Inntektene fordeles mellom forskjellige ytre- og indremisjonssorganisasjoner.

Opofte Misjonsforening.
Bildet er tatt ca 1930 utenfor bedehuset. Bakerst fra venstre: Anna Opofte, Signe Windskei, Emilie Opofte og Johanne Opofte. Sittende fra venstre: Theodora Rørvik, Kathrine Rørvik, Sofie Jansen, Sara Opofte (som var med og stiftet foreningen) og Anna Rørvik.

TIDLIGERE FORENINGER.

Det har vært mange misjonsforeninger på Feda som er blitt nedlagt. En spesiell forening ble startet i 1899. Den het Feda Sogns Misjonsforening og var en samleforening for hele daværende Feda kommune. Den samordnet virksomheten til alle misjonsorganisasjonene i hele daværende Feda kommune. Den hadde 86 medlemmer ved starten. Det første styret besto av Daniel Eikeland, Simon J. Briseid, Peder Samuelsen Vatland, Johs. Hansen, P. Liland og Anders H. Frøyland.

Det har vært mange foreninger rundt om på gårdene. Her er en liste over en del av dem. Disse har alle gitt penger til bl.a. Det Norske Misjonsselskap:

1. Lohne kvinneforening, nevnt 1890
2. Birkeland kvinneforening, nevnt 1897
3. Meland kvinneforening
4. Svindland kvinneforening, nevnt 1911
5. Raustad kvinneforening, nevnt 1912
6. Vatland kvinneforening, nevnt 1912
7. Håland kvinneforening, nevnt 1912
8. Haugland kvinneforening, nevnt 1912
9. Meland barneforening, nevnt 1916
10. Feda jenteforening, nevnt ca. 1955

I 1914 var det i alt 10 kvinneforeninger. Det har også opp gjennom tidene vært flere foreninger. I mange år arbeidet et gutte- og jentelag for Misjonssambandet (NLM).

MISJONÆRER, SENDT UT AV NORSKE MISJONSSKAP.

Det er mange misjonærer fra Feda. Noen er sendt ut av norske, andre av amerikanske misjonsselskap. Disse ble sendt ut av norske misjonsselskap:

1. Anna og Lars Lande.

Lars Lande var født i 1884 på Lande. Han reiste til Kina i 1908 som misjonær. To år etter ble han i Kina gift med Anna Rørvik. Hun var fra Øvre Rørvik, datter til Tobias Rørvik og Anne Sofie Fedde (Anne Sofie var søster til Marie Andreasdotter som var med å stifte kvinneforeningen på Feda). Innimellom arbeidsperiodene i Kina var de hjemme i Norge og en tid bodde de hos Annas søster Elisabeth Rørvik på Lindland i Feda. De siste årene bodde de på Nøtterøy, og de er begravd der. De var utsendinger for NLM, eller Kinamisjonen som den het den gang.

2. Kristine Vatland.

Kristine Vatland var født i 1896 på gården Vatland på sørsida av Fedafjorden. Faren het Peder Samuelsen Vatland og var som tidligere nevnt medlem av det første styret i Feda Sogn Misjonsforening i 1899. Kristine reiste som sykepleier til Kamerun i 1927. Hun var en av de første misjonærene NMS sendte til Kamerun. I 1932 ble hun der gift med Sverre Oseland. De kom hjem for godt i 1953. Kristine døde 8. januar 1976.

3. Gudmund Vinskei.

Gudmund Vinskei var født i 1920 på Vinskei. I 1946 giftet han seg med Borghild Karly Eriksen. De reiste til Etiopia i 1948 som utsendinger for NLM. Senere arbeidet Gudmund i NLM i Norge i forskjellige funksjoner, bl.a. som Afrikasekretær.

Vi ser at alle disse misjonærene (som ble sendt ut av norske misjonsselskap) kom fra sørsida av Fedafjorden. Disse gårdene har i alle år virkelig vært misjonssentra.

MISJONÆRER, SENDT UT AV AMERIKANSKE MISJONSSELSKAPER.

Flere misjonærer har blitt sendt ut av et amerikansk misjonselskap:

1. Nathanael Fedde, f. 1884.

Han var sønn til Marie og Gabriel Fedde. Marie Andreasdotter var fra Nedre Feda og hun var en av stifterne av kvinneforeningen på Feda, Nathanael var utdannet lege. I 1914 reiste han til Kina som misjonslege. Etter 13 års virke måtte han reise hjem på grunn av urolighetene i Kina. Han reiste da veien om Norge og besøkte sine slektninger. I et par måneder bodde han og familien hos sitt søskenbarn på Feda, Jakob Willumsen. Da han kom til USA, begynte han med legepraksis der. Under siste verdenskrig var han tilbake igjen i Kina. Også da måtte han i all hast forlate Kina på grunn av kommunistene. Han døde i USA kort tid etterpå.

Misjonslege Nathanael Fedde (til venstre) sammen med sitt søskenbarn Jakob Willumsen. Bildet er tatt i USA.

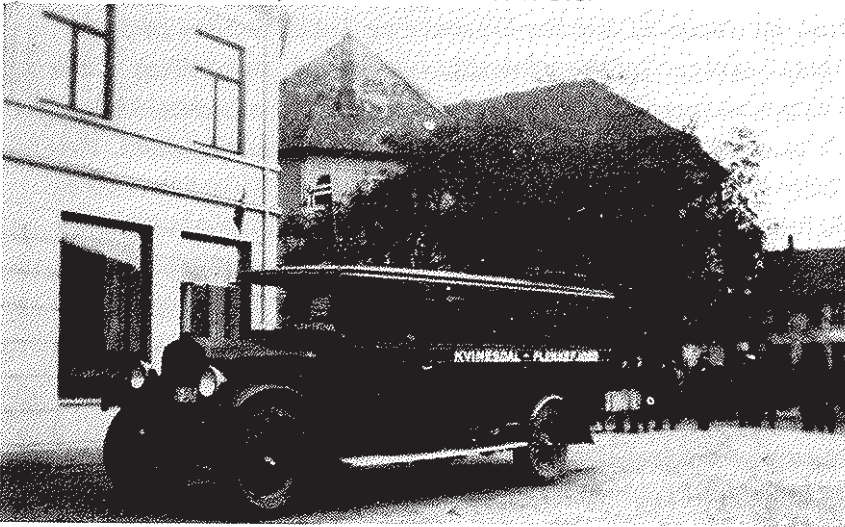
2. Tora Elisabeth Briseid var født i 1872.

Hun var datter til Katrine Elisabeth og Tobias Briseid på Sande. Toras tante, Juliane Briseid, var med og stiftet Feda kvinneforening. Tora, som var diakonisse, var misjonær i Kina i 12 år. I 1915 giftet hun seg med Martin Olsen Haugland. Han døde i 1925. Senere ble hun gift med emmisær Edvard Drivdal og de bodde på Svindland i Feda. Tora døde i 1952.

3. Søren Tobias Sørensen Lohne var født i 1884 på Lohne. Foreldrene, Severine og Søren B. Sørensen var fra Gyland. Søren var misjonær i Sør-Afrika. En datter, Ruth, har bl.a. gitt ut lærebøker i Zuluspråk.

4. Marie Christensen var født på Raustad i Kvinesdal. Bare 16 år gammel dro hun til USA for å forberede seg til misjonsarbeidet. 23 år gammel reiste hun til India, og der arbeidet hun trofast i 45 år. Hun kom hjem i 1970. Hun bodde på Feda til hun døde 10. juli 1976. Det er fremdeles "Indiabasar" på Feda, Frøytland og Drangeid til inntekt for dette arbeidet.

a/s Kvinas første buss K-313.

Vi kjører fortsatt mellom Kvinesdal og Flekkefjord !

Kvina Bilruter

N-4480 KVINESDAL
Tlf.: (043) 50 955
Fax: (043) 50 956

SMARKED

Liknes

SNÆRKJØP

Feda - Kvinlog

Politiske partier i Kvinesdal, Fjotland og Fedal.

Kvinesdal Historielag vil prøve å finne fram til når og hvem som var med og stiftet de første politiske partier i kommunen.

Første presentasjon er Fjotland Vinstreforening. Nå kan det vel diskuteres om det var et politisk parti eller det var en velgerforening, men Protokoll for Fjotland Vinstreforening sier følgende:

Statuer for Fjotland Vinstreforening stiftet 14. Februar 1885.

1.
Foreningen dannes af Mandspersoner over 18 Aar inden Fjotland Hered, der vil indtegne seg i Foreningen.

2.
Foreningens Formaal er i Almindelighed at arbeide for en sand Kristelig og folkelig Oplysning paa den sande evangeliske Lutherske bekjendelses Grund saa vel i Kirke som Skole og særlig hvad det politiske angaar at virke for et nøiaktig kjendskab og en rigtig Forstaaelse af vor Grundlov, der efter Foreningens Opfatning ikke hjemler Kongemagten noget absolut Veto.

3.
Til at varetage Foreningens Intertesser, vælges en Bestyrelse bestaaende af 11 Medlemmer. Bestyrelsen vælger inden sin midte de nødvendige Funktinærer.

4.
Bestyrelsen har at beramme Møder afholdt i Foreningen hvorunder særegen Leder kan vælges. Saavel Forhandlings-Gjenstande som Tid og Sted for Møderne bliver af Formanden at bekjentgjøre best mulig.

5.
Bestyrelsens Møder berammes af dens Formand og afholdes naar Forslag til Forhandling er fremsat. I Bestyrelsens Møder føres Protokol. Gyldig Beslutning kan fattes, naar minst det halve antal af dens Medlemmer er tilstede.

6.
Alle Foreningens Beslutninger fattes med simpel Stemmeafstaaelse ligesom der ogsaa i disse Love kan tages Forandringer naar det findes ønskeligt, men da maa minst 2/3Dele være enig. I Tilfælde af Stemmelighed gjør Formandens Stemme udslaget.

7.
Der afholdes hvert Aar en Generalforsamling. Paa den gives Beretning om Foreningens Virksomhed i det svundne Aar og vælges Bestyrelse samt Supplanter for samme. Af Bestyrelsens Medlemmer der fungerer i 2 Aar udfalder det halve Antal om et Aar ved Lodtrækning. Siden dem som har fungeret længst.

Paa Foreningens første Møde den 14. Februar 1885 valgtes følgende Medlemmer til Bestyrelse.

1. Ole Salvesen Lindefjeld, Andreas Toresen Netland, Nils Tobias Reiersen Galdal, P. K. Alfsen Aasemoen, Salve Johannesen Engedal, Johannes R. Mygland, Ole Pedersen Netland, Mathias Olsen Fjotland, Ole A. Andreassen Nordaas, Johannes Johnsen Kvinlaug, Isak Torjusen Netland.

Til Formand valgtes P. K. Alfsen Aasemoen og til Vise Formand Johannes B. Mygland.

Fortegnelse over Foreningens Medlemmer.

1. Ole Andreas Andreassen Nordaas	2. Ole Pedersen Netland
3. Johannes Johnsen Kvinlaug	4. Jakob Torstensens Røiland
5. Tobias Tjølsen Røiland	6. Ole A. Olsen Lindefjeld
7. Johannes Børildsen Mygland	8. Nils T. Reiersen Galdal
9. Andreas K. Alfsen Aasen	10. Tobias Pedersen Kvinlaug
11. Peder T. I. Stakkeland	12. Salve J. Engedal
13. Sigbjørn S. Moland	14. Ole Gabriel O. Fjotland
15. Tollef Torjesen Røiland	16. Vraal T. Harbak
17. Lars Kristian K. Vordal	18. Mathias Olsen Fjotland
19. Salve Alfsen Lindefjeld	20. Ole T. G. Lindefjeld
21. Ole O. Lindefjeld	22. Andreas A. Lindefjeld
23. Andreas Tjølsen Aasemoen	24. Andreas Nilsen Vordal
25. Jesper Johnsen Srakkeland	26. Ole Salvesen Lindefjeld
27. Atlak Staalesen Kvinlaug	28. Peder Kr. A. Aasemoen
29. Staaale Torkelsen Lindefjeld	30. Simon Andr. Egeland
31. Tobias T. Egeland	32. John T. Egeland
33. Stener T. Egeland	34. Tønnes P. Veggeland
35. Ole Larsen Haddeland	36. Tore Axelsen Stakkeland
37. Øiuf Olsen Aasen	38. Sigbjørn Torjes. Sorlid
39. Lars Aanendsen Røinebo	40. Olaus Torjesen Røinebo
41. Hans Olsen Røinebo	42. Staaale Atlaks. Eftestøl
43. Fredrik Tjølsen Homme	44. Peder A. T. Kvinlaug
45. Torkel Evertsen Fosdal	46. Ole Olsen Egeland
47. Torjei Olsen Førlandsaas	48. Olse Olsen Eiesland
49. Nil Tollaksen Eiesland	50. Ole Olsen Galdal
51. Ole Torsen Veggeland	52. Ole M. Harbak
53. Petter Kristiansen Daland	54. Kolbent Asbj. Fjotland
55. Martin Andreassen Aas	56. Alf Andersen Aasen
57. Nils Olsen Knaben	58. Tore Olsen Knaben
59. Martin Olsen Harbak	60. Peder J. P. Kvinlaug
61. Lars Toresen Homme	62. Jakob Alf. Lindefjeld
63. Andreas Toresen Netland	64. Tarjei T. Fjotland
65. Ole Torjesen Røinebo	66. Ole Olsen Skjørbo
67. John Andreassen Høidal	68. Nels Torg. Fjotland
69. Torkeld Isaksen Netland	70. Tolle T. Netland
71. Isak Torjesen Netland	72. Svend Kr. sen Netland
73. Ingvald Johnsen Spikkeland	74. Andres Maths. Knibestøl
75. Johan Larsen Omland	76. Torsten I. Netlandsnes
77. Andreas Torkelsen Seland	78. Peder P. Daland
79. Peder B. Lindefjeld	80. Atlek T. Seland
81. Staaale Alfsen Lindefjeld	82. Kristian R. Førlandsaas
83. Tobias Larsen Omland	84. Andreas Olsen Aas
85. Ole Johannes Knaben	86. Torgrim J. Knaben
87. L. T. Jakobsen Knaben	88. Jakob Olsen Røinebo
89. Ole T. Eftestøl	90. Lars S. Knaben
91. Sigbjørn P. Risnes	92. O. O. Gunstensli
93. Torkild Johnsen Risnes	94. Torkild Ivers. Risnes
95. Erik P. Neset	96. Nils Osmunds. Seland
97. Torgrim T. Seland	98. Peder Olsen Sorli
99. Salve Nilsen Seland	100. Andreas J. Lindeland
101. Jakob Børildsen Lindeland	102. Alf Salves. Lindefjeld

Navnene er skrevet ut fra protokollen med protokollens stavemåte. Skulle noe være urett, tør jeg be om det tas kontakt med Harald Aamodt.

Med dette er kommunens første og eldste politiske parti presentert. Senere vil det også bli redegjort for hvilke politiske saker som først ble behandlet i partiet.

" BRÆNDEVIIN GIØR MÆND TIL SKRØBELIGE OLDINGE...."

Da sunnhetsloven kom i 1860 fikk de forskjellige "Sundheds-commissioner" flere oppgaver for å hindre utbredelse av epidemiske og smittsomme sykdommer.

Opplysningsvirksomheten var den viktigste. Her følger to plakater som skulle gjøre folk mer oppmerksomme på renslighet, og hindre drukkenskap og misbruk av brennevin.

Brændeviin var forðum ubekjendt for de tappre og haardføre Nordboere. Deres Drik var Miød, Øl eller Vand, og de bevarede sin Sundhed derved. Mange skadelige Uvaner have indsneget sig; men den skadeligste af alle er Misbruget af Brændeviin, der ophidser Legemet og afkræfter det siden, berøver Over læg og sløvgjør Sjælen. Huusfredens Forstyrrelse, Ladhed og Uorden ere dette Misbrugs sædvanlige Følger. Sunde og stærke Mænd blive derved, længe før Tiden, til skrøbelige Oldinge, og velstaende Familier til forarmede Uslinger. I Drukkenskap forøves mange Forbrydelser, der bringe Ulykke over den Skyldige og hans Slægt. En Afkom, der er vanartet paa Legeme og Sjæl, vil komme til at beboe Norges Rige, hvis Brændeviinsdrik tager Overhaand blandt dens Almue.

Det er derfor en hellig Pligt, som I skyldte Gud, Norges Rige og Eder selv, hæderlige Almuesmænd! at vogte alle dem, der ere betroede til Eders Varetægt, for Missbrug af denne farlige Drik, og I ville derved befrie Fædrelandet for en af de fordærligste Landeplager.

Brændeviin var fordm ubekjendt for de tappre og haardsføre Nordboere. Deres Drik var Misd, Al eller Band, og de bevarede sin Sundhed derved. Mange skadelige Uvaner have indsueget sig; men den skadeligste af alle er Misbruget af Brændeviin, der ophidser Legemet og afkræfter det siden, bersøver Overlæg og sløvgjør Sjælen. Huisfredens Forstyrrelse, Ladhed og Uorden ere dette Misbrugs sædvanlige Følger. Sunde og stærke Mænd blive derved, længe før Tiden, til skrøbelige Oldinge, og velstaaende Familier til forarmede Uslinger. I Drukkenskab forøves mange Forbrydelser, der bringe Ulykke over den Skyldige og hans Slægt. En Afkom, der er vanartet paa Legeme og Sjæl, vil komme til at beboe Norges Rige, hvis Brændeviinsdrik tager Overhaand blandt dens Almue.

Det er derfor en hellig Pligt, som I skyde Gud, Norges Rige og Eder selv, hæderlige Almuesmænd! at vogte alle dem, der ere betroede til Eders Baretægt, for Misbrug af denne farlige Drik, og I ville derved befrie Fædrelandet for en af de fordærveligste Landeplager.

Vore Forfædre udmærkede sig ved Sundhed, Styrke og Kraft, Aarsagen dertil var deres simple Levemaade og den Reenlighed, de elskede. Jevnligen badede de sig i Elve og Strømme, i Vige eller Søer, alt som Leilighed dertil gaves. Efterhaanden, som denne Oldtidens Skik er forsvunden, ere nye og hæslelige Sygdomme fremkomme. Radesyge, Fnat, eller Skab og andre Hud-Sygdomme opstaae for en stor Deel af de Hindringer mod Hudens Uddunstning, som følge af Mangel paa Reenlighed.

Hvert fornuftigt Menneske bør stræbe at vedligeholde sin Sundhed, for at kunne være sig selv og Andre nyttig og glæde sig ved sin Tilværelse paa Jorden. Derfor bør Enhver holde sit Legeme og sine Klædesmon reenlige. Begge Dele bør flittigen vaskes; men især bør man om Sommeren jevnlig bade seg i Havet eller i ferskt - helst rindende - Vand. De fleste Egne i Norge tilbyde beqvem Leilighed til saadan Badning, der ikke alene styrker Legemet, men forfrisker Aanden. Af Vanen til Badning vil følge Lyst og Trang til, ogsaa om Vinteren, at holde Legemet reent, ved at vaske det ugentligen eller oftere med lunket Vand.

Hæderlige Almuesmænd! benytter, efter Forfædrenes Skik, disse Midler til Sundhedens Vedligeholdelse for Eder og for dem, som Gud har betroet Eder Opsigt over. I ville med Glæde erfare, at Sygdomme bliver sieldnere, og at Sundhed og Kraft tiltager i Eders Kreds!

Vore Forfædre udmærkede sig ved Sundhed, Styrke og Kraft. Marsagen dertil var deres simple Levemaade og den Keenlighed, de elskede. Jevnligen badede de sig i Elve og Strømme, i Bøge eller Søer, alt som Leilighed dertil gaves. Efterhaanden, som denne Oldtidens Skik er forsvunden, ere nye og hæslelige Sygdomme fremkomne. Radesyge, Tnat eller Skab og andre Hudsygdomme opstaae for en stor Deel af de Hindringer mod Hudens Uddunstning, som følge af Mangel paa Keenlighed.

Hvert fornuftigt Menneſte bør stræbe at vedligeholde sin Sundhed, for at kunne være sig selv og Andre nyttig og glæde sig ved sin Tilværelse paa Jorden. Derfor bør Enhver holde sit Legeme og sine Klædesmon reentlige. Begge Dele bør flittigen vaskes; men især bør Man om Sommeren jevnlig bade sig i Havet eller i ferskt — helst rindende — Vand. De fleste Egne i Norge tilbyde beqvem Leilighed til saadan Badning, der ikke alene styrker Legemet, men forfrisker Aanden. Af Banen til Badning vil følge Lyst og Trang til, ogsaa om Vinteren, at holde Legemet reent, ved at vaske det ugentligen eller oftere med lunket Vand.

Hæderlige Almuesmand! benyttet, efter Forfædrenes Skik, disse Midler til Sundhedens Vedligeholdelse for Eder og for dem, som Gud har betroet Eder Opſigt over. I ville med Glæde erfare, at Sygdomme blive sieldnere, og at Sundhed og Kraft tiltager i Eders Kreds!

Fra Lister tingbok:

Anno 1664 den 24 zbr. vare wj effterskreffne mend paa Fedde høsteting forsamlede retten i effterskreffne sager at betiene n: Daniel Komblevold, Thoere Suindland, Dirich Grøteland, Lauritz Komblevold, Biøren Øye, och Throen Moyje. Taralld Fosseland var tillsteffnt isteden for Biøren Øye.

Øybrand Sæland i Gylands bøygd, wær aff Christen Andersen indsteffnt for hand skulle haffue ringet en kloke sønder i Gylands kierke. Der til var steffnt disse effterskreffne proff som wid fuld boger ed om samme sag proffuede. Nemblig, Jakob Gyland, som proffuede, at hand stoed østen i Kleffuen i en lie, och sloeg høe, da kom der it lig fra Sæland. Da hørte hand klokken ringle it lidett bell som dett sig burtte, och stragst der effter miste hun sitt liud, och toeg hand da noget høe och løeb der med ned paa wolden, och kaste dett der, och løeb saa stragst till kierkedøren, och stoed der da mange aff samme ligferdsfolk i klokhuset. Da sagde Ebrand Sæland klokken vild iche liude, da der till suarede Jakob Gyland i gjør vell, klokken er i sønder, men iche att aff wide huem dett giortt haffde.

Nielss Torgrimsen Gyland proffuede att hand iche widder aljellis iche aff.

Tormoe Gyland, och Torgrim Gyland proffuede att dj wed der aldellis iche aff.

Olle Lj proffuede for sig och sin faders, at hand widder aldellis iche aff.

Her nest loed Christen Anderssen tillspørre dj dannemend som retten betiener, at dj skulle tillkiende giffue, huem som var kierke verge till Gylands kierke dend tiid klokken er bleffuen i sønder slagen. Hour till bleff aff dennem svarett, att Olle Hegeland war en kierke werre, saa och den anden enten Tosten Lj eller Alliff Nødland.

Det går ikke helt klart fram av dette referatet fra Lister tingbok hva som egentlig skjedde med kirkeklokka i Gyland kirke under en begravelse i 1664, eller hvordan det skjedde. Det er Øybrand Seland som er den mistenkte, og anklagen går ut på at han skal ha ringt klokka i stykker. Det må jo bety at selve ringingen har vært for hard. Den gangen var menigheten selv ansvarlig for kirkebygninger og utstyr i kirken—og det var derfor om å gjøre å finne noen som kunne være personlig ansvarlig for det som hadde hendt. I så fall måtte nok vedkommende ha reknet med å ta sin del av utgiftene som uhellet førte med seg.

Men klokka hadde altså mistet lyden og var derfor helt ubrukelig. Der var den gangen et klokkestøperi i Trondheim, og den kan ha blitt sendt dit for omstøping. L. Fr. N. hadde i sin tid en artikkel i Grannen om en transport av ei kirkeklokke fra Flekkefjord til Gyland. Dette var i 1666, altså to år etterpå, og transporten gikk fra Flekkefjord over Orangeid og Sælura til Nuland. Den gikk videre opp Nulandsbakkene og derfra i nordlig retning mot Gyland. Kanskje kan det ha vært samme kirkeklokke som har kommet tilbake omstøpt fra Trondheim. Den gangen foregikk all tyngre transport med båt, og når en skulle vente på skipsleilighet begge veier og rekne med en del tid til selve omstøpingen, så kunne der snart gå et par år.

Arentz Håland

TURER OG ARRANGEMENTER 1992

- Søndag 23. februar** : Skitur til Knaben og Eftestøl i samarbeid med Flekkefjord og Omegn Turistforening.
(Alternativ 1. mars) Værforbehold.
- Fredag 28. februar** : Årsmøte
- Søndag 26. april** : Tur til Håland og Skranefjell
- Kr.Himmelfartsdag** : Tur til Spikkeland.
Torsdag 28. mai
- Søndag 14. juni** : Nekland/Gløvre
- Søndag 12. juli** : Presteveien til Hægebostad
- Lørdag 25. juli** : Olsokkveld på Mygland
- Søndag 23. august** : Tur til Gaustadvia
- Søndag 13. eller 20. september** : Knabenarrangement
- Lørdag 24. Oktober** : Historielaget arrangerer kulturkveld.

Forbehold om endringer.
Turene annonseres i Agder.

Bygdebok for Feda

Bind II Kulturhistorie

- Arbeidet er nå igang med bygdebok II kulturhistorie for Feda.
- Kulturkontoret har oppnevnt en bygdebokkomite bestående av:
Svein Bøggwald, Olav Granlund, Gabriel Hansen,
Karen Hansen, Sverre Jakobsen og Arne Tobiasen.
- Vårt arbeid vil bestå i å finne frem til og kopiere stoff helt frem 'til kommunesammenslåingen i 1963 som ikke er lagret i kommunale arkiv og statsarkiv.
Når arbeidet vårt er ferdig, vil kommunen ansette en forfatter høsten 1992.

Eksempler på materiale som er interessant:

- * bilder, eldre gjenstander, håndverk
 - * foreningsarbeid, foreningsprotokoller
 - * minnestoff (foreta intervju)
 - * gamle papirer, brever
 - * utvandringen
 - * handel/butikker
 - * fiske/skip/rederier
 - * arbeidsplasser i Feda
- Til dette trenger vi din hjelp!
Skal bygdeboka bli fullstendig trenger vi i komiteen hjelp og stor velvillighet fra dere. Har du noe av interesse, så finn det frem og ta kontakt!!
 - Kjenner du noen som kan bidra med noe, men ikke bor i kommunen, ta kontakt med en av oss.

Hilsen oss i bygdebokkomiteen.